Politikai röpiratok.

24.

24
170

KÖVET JELENTÉS

AZ

1839-40-ki országgyülésről.

DEÁK FERENCZ és HERTELENDY KÁROLY

ZALA VÁRMEGYEI KÖVETEKTŐL.

3.

PESTEN.

Kiadta Landerer és Heckenast.

1842.

Dr BALLAGI GÉZA

Tekintetes Karok és Rendek!

Az ország' gyűlése befejeztetett, tisztünk megszűnt, 's képviselői díszes de terhes állásunkról lelépve, számot adunk eljárásunkról 's azon bizodalomról, mellyel minket a' tettes RR. kegyessége megtisztelt. Tiszta igyekezetünk' buzgóságát nyugott kebellel vetjük szigorú birálat alá; de kegyes elnézést kérünk és reménylünk, ha tehetségünk az igyekezet' buzgóságának meg nem felelt, 's erőnk' hiányában képesek nem valánk eszközölni mind azt, mit elérni ohajtottunk.

Aggodalommal telve léptünk mi e' nehéz pályára, nem mintha kétkednénk az ösvényről, mellyet kövessünk, mert ezt kötelesség 's önérzeteink határozottan kijelelték, hanem aggódva láttuk, fájdalmasan éreztük azon nyomasztó állapotot, mellyet polgári szabadságunk' vérző sebei, a' személyes biztosságon ejtett sulyos sérelmek, 's polgár társaink' szenvedései okoztak, 's melly néhol rettegést, máshol inkább keserű ingerültséget gerjesztve sötét felhőkint lebegett a' nemzet felett. Nevelték aggodalmunkat azok, mik az országgyülésnek megnyitását közvetetlen megelőzték, 's ennek folytában voltak ollyan pillanatok, mellyekben az ellenséges körülmények' nevekedő hatalma nem csak szebb jövendőnk' reményeit, de a' jelent is veszélylyel fenyegette, s' mellyekben az általános csüg-

gedést csak az ügynek igazsága távoztatta el, 's azon meggyőződés, hogy igaz ügyért küzdeni még akkor is kötelesség, midőn már sikerhez nincsen remény.

Köztanácskozásaink' első tárgya azon újabb sérelem vala, melly Pest megye' törvényes követének, gróf Ráday Gedeonnak, az országgyülésről főbb parancsolat által lett eltiltásából származott. Sértve láttuk mi ezen tilalom által Pest megyének törvényesen gyakorlott szabad választási jusát, 's veszélyeztetve képviselői rendszerünk' függetlenségét, melly a' kormánynak parancsoló vagy tiltó önkényes avatkozása mellett fen nem állhat, 's meg valánk győződve, hogy midőn polgártársunk törvény ellen és ítélet nélkül, megfosztatott polgári legszentebb jusaitól, személyében az egész nemzet' törvényes szabadsága lett megsértve. Ugyan azért mindenek előtt ezen sérelmet, melly képviselői állásunkat, 's az országgyülésnek kiegészitését olly sulyosan érdeklette, kivántuk ő Felségéhez felterjeszteni, sőt kerületileg azt is elhatározánk, hogy addig, mig e' sérelem orvosolva nem lesz, semmi egyéb tárgyakat fölterjeszteni nem fogunk.

A' kerületileg készült felirási javaslat, mellyben e' sérelemre nézve kifejténk nézeteinket, az országos ülésben is megállapíttatott; azon záradék pedig, mellyet más tárgyak' föl nem terjesztése iránt, az orvoslásnak könnyebben lehető eszközlése végett határozánk, úgy módosíttatott, hogy e' tárgyon kivül még az előleges sérelmeket, és azokat, mik a' nyilvánosságot és a' szólás' törvényes szabadságát 's az országgyülésnek kiegészitését tárgyazzák, minél előbb tanácskozás alá veszszük, 's fel is terjeszszük, ezeken kivül pedig a' szabad választáson ejtett sérelem' tettleges orvoslásáig semmi egyéb munkálatokat fel nem küldünk.

Ezekben állapodván meg a' képviselői táblának többsége, felirási javaslatunkat a' fő RR-hez általküldöttük, 's

velök az említett záradék iránti országos végzésünket is közöltük. Ők azonban véleményünket el nem fogadták, sőt az általküldött felirási javaslatot tanácskozás alá sem vevén, azt válaszolták: hogy az 1790dik évi 13dik cz. rendelete szerint minden egyéb tárgyak előtt a' kir. előadásokat kell tanácskozás alá venni, 's minket azoknak haladék nélküli tárgyalására szólítottak fel.

Kettős volt már ekkor az akadály, melly ezen sulyos sérelemnek orvoslásában már első lépésünket is gátolta, 's azon nehézség, mellyet a' fő RR. tanácskozásaink' sorára nézve gördítettek elő, lehető következéseiben szintolly veszélyes vala, mint azon sérelem, mellyet a' kormány okozott. Mert ha megállapíttatnék az 1790: 13dik cz-nek azon magyarázata, mellyet a' fő RR. felállítottak, könnyen megtörténhetnék, hogy a' kir. előadások tárgyalata után az országgyülés azonnal berekesztetvén, a' nemzetnek még ideje sem volna méltó panaszait 's igazságos kivánatait előadni. Ekkor azon törvény' rendeletének másik része, mi szerint a' sérelmeket is minden országgyülésen múlhatatlanul orvosolni kell, tettleg meg volna semmisítve 's az országgyülés olly testületté válnék, melly inkább csak azért lett összehíva, hogy a' fejedelem' parancsait általvegye, nem pedig azért, hogy minden köztárgyakról szabadon tanácskozzék, 's a' nemzet legszentebb jusát: — a' törvényhozást, fejedelmével megosztva szabadon gyakorolja.

Előadtuk mi ezeket a' fő RR-hez küldött izenetünkben; kifejtettük, hogy törvény által előre 's állandó szabályul kitűzni azon sort, mellyel a' köztanácskozási tárgyak mindenkor felveendők, már csak azért sem lehet, mert ezen sornak a' tárgyak' természetéhez, 's többet, vagy kevesebbet sürgető voltához képest kell változni. Hivatkoztunk e' részben törvényekre, 's a' mult idők' példáira; kifejtettük, hogy jelenleg épen az általunk előadott sérelmek azok,

mellyek minden egyéb tárgyaknál sürgetősebbek; kiemeltük különösen az országgyülés' kiegészitésének tekintetét; de fontos okaink, 's részletes vitatásaink sikeretlenek valának.

Ezenközben érkezett a' julius' 28án kiadott kir. leirat, mellyben ő Felsége felterjesztésünket megelőzve kijelenté: hogy a' megyéket törvényes jusaik' gyakorlatában korlátozni 's a' szabad választási just sérteni nem akarja. Ezen fejedelmi kijelentés azonban, ha bár sulyos aggodalmunk' enyhítésére valamelly nyugtató igéretet látszott is foglalni magában, sérelmünket még sem orvosolta; mert azon akadály, melly Pest megye' követének megjelenhetését gátolta, még elhárítva nem lett, a' törvényt sértő tilalom vissza nem vétetett, 's azon általános kifejezések, mellyekben ezen kir. leirat a' szabad választásról, 's a' megyék' törvényes jusairól szólott, jövendőnk' teljes biztosítására kielégitők nem valának. Ezen nézeteknél fogva mi a' szabad választási sérelem' fölterjesztésének' sürgetésétől a' kir. leirat' következésében sem állhattunk el, 's a' fő RR-ket ujra felszólitottuk, hogy velök közlött felirási javaslatunkat tárgyalás alá vegyék 's a' nemzet' legsulyosb sérelmeinek minélelőbbi fölterjesztését ne gátolják. Elhatároztatott továbbá a' mi táblánk' többsége által az is, hogy a' katonai élelmezés' tárgyában készült országos választmányi munkálatot, mint a' melly rövid idő mulva köztanácskozás alá kerül, a' követek küldőikkel minél előbb közöljék, ő Felsége pedig ugyan azon felirásban, melly mellett említett sérelmeink felterjesztetnek, megkérettessék arra is, hogy azon adatokat, mellyek a' katona ujonczokban kivánt segedelem' szükségének fölfedezését tárgyazzák, úgy szinte a' Duna' szabályozását érdeklő terveket, és előmunkálatokat is az országgyüléssel közöltetni méltóztassék.

Ennyi vitatások után végre csakugyan elállottak a'

fő RR. az 1790ik évi 13dik cz.-nek azon magyarázatától, mellyet ellenünk felállítottak, 's megegyeztek abban, hogy ámbár a' kir. előadások érdemleges tárgyalás alá még nem vétettek, legelső felirásunkban mind azon sérelmek és kivánatok, mellyek iránt a' két tábla megegyez, fölterjesztessenek, 's ezen felirásnak 2dik részében kérettessék azon adatoknak közöltetése is, mellyek a' kir. előadások' 1ső és 3dik pontjainak tárgyalásához mintegy előkészületül szükségesek. Elfogadták továbbá azon felirási javaslatunkat, mellyben az előleges sérelmek' orvoslását sürgettük, és azokat, mik Kővár' vidékét, Közép-szolnok megyét, és a' főrendi táblának némelly meg nem hivott tagjait tárgyazták; de egyszersmind határozottan kijelentéték azt is, hogy a' szabad választást, a' nyilvánosságot és a' szólás' törvényes szabadságát tárgyazó felirási javaslatunkra nézve tovább is megmaradnak előbbi véleményüknél, 's ezeknek felterjesztéséhez nem járulhatnak.

Ekkor azonban gróf Ráday Gedeon, tiszta buzgósággal, csak a' hon' javát ohajtva, országgyülési követségéről, mellyet Pest megyének törvényes választásából nyert, önkényesen lemondott, 's lemondását a' megye' közönsége is elfogadván, megszünt e' részben az országgyülési testület' kiegészítésének kérdése, 's az okozott sérelem' tettleges orvoslásának szüksége, sőt lehetsége multra nézve teljesen elenyészett. A' mi pedig a' jövendőt illeti: mí ugyan kivántunk volna bővebb biztosítást erre nézve is; de a' fenforgó körülmények között további részletes vitatásokkal magát az elvet is koczkáztatni nem vala tanácsos, 's látván, hogy e' tárgynak felterjesztésére nézve a' két tábla között egyesülést eszközölni már lehetetlen, czélszerübbnek láttuk a' szabad választásnak törvénybe ütköző minden korlátozása ellen ünnepélyes ovást tenni, s' határozottan kijelenteni: hogy mí a' nemzetnek ezen szent és sérthetetlen jusára nézve a' törvényekhez, tör-

vényes gyakorlathoz 's az 183¾ évi országgyülésnek senki által kétségbe nem hozott, 's tettleg elismert példájához szorosan ragaszkodunk. Meg vagyunk mi teljesen győződve, hogy azon példát, mellyben akkor a' nemzet és fejedelem tudva és szabad akaratból, minden kétség, minden ellenmondás nélkül tettleg megegyezett, most a' kormánynak egyoldalú önkényes rendelete, mellyet a' nemzet törvényesnek soha el nem ismert, sőt ellene képviselői által határozottan felszólalt, meg nem gyengítheti, 's e' tilalom a' törvény ellen, 's azon példa ellen alaposan soha fel nem hozattathatik, 's talán nem hibázunk, ha hiszszük, hogy épen azon keserűség, melly ezen tilalomból származott, 's azon kedvetlen vitatások, mellyek e' tárgy felett hónapokig folytanak, 's különösen az, hogy e' tilalom volt egyik legfőbb ok, melly miatt a' kir. előadások hónapokig tárgyalás alá sem vétethettek, nyujtanak jövendőre nézve is némi biztositást, 's nem csak a' törvény, hanem a' józan okosság is el fogja tartóztatni a' kormányt egy olly lépésnek ismétlésétől, melly haszon és nyereség nélkül mind neki, mind a' nemzetnek annyi keserűséget okozott, 's ezentúl ismételve bizonyosan még többet okozna.

Megszünvén eképen a' szabad választáson ejtett sérelem feletti vitatások: azon sérelmeket 's kivánatokat, mik iránt a' fő RR-kel már megegyeztünk, haladék nélkül felterjesztettük, 's ugyan azon felirásban ő Felségét a' kir. előadásoknak 1ső és 3dik pontját érdeklő adatoknak közöltetésére megkértük, a' nyilvánosságnak és a' szólás' törvényes szabadságának sérelmei felett pedig vitatásainkat tovább is folytattuk. — Köztanácskozásaink' első tárgya tehát a' nemzet' sulyos sérelmei valának, azoknak előadásával kezdettük meg az országgyülést, első felirásunk' legfőbb részét sérelmeink' előterjezstése tevé, 's ezekkel kapcsolatban levének csak megemlítve a'

kir. előadások, mellyeknek érdemleges tárgyalásához még csak előkészületek tétettek. És igy az 1790: 13dik cz. rendeletét tettleg olly értelemben alapitottuk meg, melly a' szabad tanácskozások' természetével leginkább megegyez, 's melly jövendőre megmenti az országgyülést azon eddig soha tisztán el nem döntött veszélyes vitatásoktól, mellyek a' kir. előadások' elsőbbsége felett majdnem minden országgyülésen előfordultak; — 's ezen fontos lépést nem csekély következésü nyereségnek lehet tekinteni.

Azon tárgyak közül, mellyek első felirásunk mellett fölterjesztettek, az országgyülésnek kiegészitését érdeklette az, hogy Kővár' vidéke az 183⅔ 21. cz-nek ellenére az országgyülésre meg nem hivatott; Középszolnoks megye meghivatott ugyan, de követválasztási gyülését a' főispán önkényes hatalommal eloszlatta, 's eképen a' megyét jusainak gyakorlásában 's kötelességének teljesitésében gátolva, mind a' törvény' rendeletét, mind a' fejedelem' parancsát büntetlenül sértette. — Úgy szinte az is, hogy a' fő rendi táblának némelly tagjai, kik törvény és gyakorlat szerint országgyülési személyes jusal birnak, kir. meghivóleveleket nem kaptak. — Ezen tárgyakra nézve nem történt orvosló tettleges változtatás az országgyülés alatt; azonban a' mi Kővár' vidékét, s' Középszolnok megyét illeti, biztosan lehet reményleni, hogy azon udvari választmány, melly az említett törvény' következésében ezen részek' visszakapcsolásának általános és tökéletes teljesitésére kiküldetett, elkezdett munkáját minél előbb bevégzendi, 's ekkor minden el lesz hárítva, mi e' részben sérelmet okozott, 's hiszszük, hogy a' kormány képes lesz bármelly egyeseknek önkényes ellenszegülését sükeretlenné tenni, 's alkotványszerü hatalmával a' törvénynek foganatot szerzend. — A' főrendi tábla' némelly tagjainak meg nem hivására pedig ő Fel-

sége april' 25én kiadott kir. válaszában kijelenteni méltóztatott, hogy addig is, mig az országgyülésnek elrendezése tárgyalás alá vétetik, mind azok, kik a' törvény és törvényes gyakorlat szerint az országgyülésre meghivandók, bizonyosan meg fognak hivatni, 's azt, hogy némelyeknek a' kir. meghivólevelek jelenleg később adattak ki, a' törvényhatóságok által hiányosan teljesített összeirás okozta. Igy tehát ezen sérelemnek ismétlésétől sem lehet tartani.

Az előleges sérelmekre, mellyeknek rég ohajtott orvoslását ugyan azon első felirásunk mellett ismét sürgettük, semmi részben nem nyertünk kielégitő választ. Ezen sérelmek polgári alkotványunknak legrégibb, de folyvást vérző sebei, mellyek anyagi tekintetben szintúgy mint szellemiben sulyosak és veszélyesek. Fájdalmas, valóban, hogy annyiszor ismételt felirások 's a' nemzet' méltó panaszának tiszta igazsága sem valának képesek illy hosszú idő alatt eszközölni azt, mit kérelem és sürgetés nélkül is méltán várhatunk, sőt még kivánhatunk a' kormánytól, tudniillik törvényeink' megtartását, és a' sértett törvények' szentségének helyreállitását. Csak az országgyülés' végnapjaiban érkezett kir. válasz ezen sérelmekre; de annak tartalma által e' tárgy semmiben jobbá nem változott, sőt ismét csalódott reményeink és az ismét megtagadott orvoslás még sulyosabbá tevék fájdalmunkat. Erdély, a' testvér haza, mellyet ugyan azon nyelv és nemzetség, a' szabadságnak ugyan azon buzgó érzete köt hozzánk, mellynek lelkes jeles fiai olly gyakran küzdöttek érettünk és nemzeti önállásunkért, törvényes viszonyaiban Magyarországhoz még most sem csatoltatott; Gallicia 's mind azon tartományok, mellyeknek visszaadását méltó joggal kértük, még most is el vagynak tőlünk szakasztva; a' magánosoknak pénzbeli viszonyai felett mégmost is azon felsőbb rendeletek határoznak, mellyeket főbb itélőszékeink

a' törvény' sérelmével 's törvényes függetlenségök' ellenére is már olly régen követnek; a' só' árának meghatározására nézve megsértett nemzeti jusaink még most sincsenek visszaállitva, 's a' nemzetnek minden osztályait folyvást és törvény ellen nyomja ezen önkényes adónak sulyos terhe; az egyházi javak még mindig a' törvényhozás' elmellőzésével terheltetnek; a' véghelyek' polgári állása törvényes tekintetben nem változott, egy szóval, ezek az előleges sérelmeknek minden pontjai most is orvosolatlanok. Mí ezen sérelmeknek orvoslását minden lépéshez, melly az ujonczok' ajánlására nézve fokonkint történt, múlhatlan feltétel gyanánt kivántuk hozzákötni, de inditványunk többséget nem nyert. Hiszszük azonban, hogy nevekedő buzgósággal szólalnak fel e' tárgyban jövendőre az ország' rendei, mert csak a' csüggedést nem ismerő nemzeti közakaratnak sikerül az, mit eddig elérni képesek nem valánk.

A' szólás' törvényes szabadságán, 's a' nyilvánosságon ejtett sérelmek, 's azon perek, mellyek némelly polgár társaink ellen támasztattak, azon eljárás, mellyet e' perekben itélőszékeink követtek, és azon elvek, miket itéleteikben felállítottak, polgári állásunk' függetlenségét, és a' személyes biztosságot, és köztanácskozásunk' szabadságát sokkal mélyebben érdeklették, mintsem hogy azok ellen haladék nélkül szavukat emelni ne siettek volna a' nemzet' képviselői. Felszólaltunk azon fájdalmas érzéssel, mellyet a' sérelem' nagysága szült, 's azon komoly határozottsággal, mellyet a' sértett törvények' szentsége, 's a' veszélyben forgott közérdekek' fontossága megkivánt; kijeleltük egy külön felirásban mind azokat, mik sérelmesek valának, 's a' kormány' önkényes rendeletét, a' birák' eljárását 's itéleteit törvényteleneknek jelentvén ki, azok' következéseinek tettleges megszüntetését, 's az okozott sérelmeknek teljes mértékű orvoslását kivántuk.

A' főrendi táblának többsége azonban felírási javaslatunkban meg nem egyezett, sőt a' sérelmet okozott kormányi rendeleteket, 's az itélőszékek' eljárását nem csak mentegette, hanem helyeselve pártolta, 's a' kormány' jusairól, a' birói hatalomról ollyan elveket állított fel válaszában, mellyeknek ösvényén egyesülést a' két tábla között sem reményleni, sem ohajtani nem lehetett. Mert ha azon elvek megállapíttatnának, kormányi 's bíróikettős önkény veszélyeztetné polgári szabadságunkat, 's e' kettős önkény ellen még felszólalnunk sem lehetne. Fájdalmasan lepett meg bennünket a' fő RR-ek ezen válasza, 's kénytelenek valánk 2dik izenetünkben részletes kiereszkedéssel fejtegetni nézeteinket mind azok iránt, mik e' tárgyat érdekelték. Izenetünk' tartalmát törvényeinkből és polgári alkotmányunk' lelkéből merítettük, 's meg vagyunk győződve, hogy tisztán a' nemzet' és fejedelem' egyesült érdekében szólottunk, hiszszük, hogy a' mit a' nemzet' nevében mondottunk, az a' nemzet' határozott akaratja volt, 's ügyünknek 's kifejtett elveinknek igazsága felett nyugodt kebellel várjuk a' jelen 's jövendő' ítéletét.

Felszólítottak bennünket 1ső válaszukban a' fő RR. arra is: hogy sérelmet panaszló felszólalás helyett, az elvek' vitatását mellőzve, bár honnan eredett aggodalmunk' megszüntetésére inkább a' fenforgó tárgyak iránt új törvényeket alkossunk. — Hajlandók valánk mi bár melly hibát javítani 's eddigi törvényeinknek e' tárgyak iránti rendeletét szelidebb korunk' tisztább fogalmaihoz alkalmaztatni, nem azért, mert a' fenálló törvények sértve valának, hanem azért, mert a' hiányt pótolni, a' tökéletlent javítani első és legszentebb kötelessége a' törvényhozásnak. De azon elvek' folytában, miket a' fő RR. a' birói hatalomtól felállítottak, 's addig, mig a' kormány elkezdett sérelmes rendszerét folytatta, 's mig hatalmának sulya alatt szenvedtek polgártársaink, kölcsönös bizoda-

lomnak annyira megrázkódtatott állapotjában tanácskozni azon törvények felett, mellyek polgári állásunk' biztosságát, sőt hazánk' egész jövendőjét tárgyazva, kedvezőbb körülmények között is fontos és nehéz feladásai lesznek a' törvényhozásnak, vagy egészen sükeretlen, vagy épen veszélyt hozó munka lett volna. Ha voltak ollyanok, kikre a' hatalomnak sérelmes lépései rémülést gerjesztő hatással valának, azok a' félelemnek nyomasztó befolyása alatt épen e' tárgyban a' jövendőt biztosító új törvények felett szabadon nem tanácskozhattak volna, mert a' félelem szabad férfiak' szabad tanácskozásával meg nem fér. Ha pedig a' történttek nem félelmet, hanem inkább ingerültséget okoztak, azt a' sérelmeknek folyvást tartó következései naponkint keserűbbé tevék; a' fájdalomnak 's ingerültségnek mind inkább nevekedő keserüségei között pedig nem lehet azon nyugalommal, azon hideg fontolgatással tanácskozni, minőt az illy fontos és nagy következésü törvények' alkotása megkiván.

És ha mind ezen tekintetek nem lettek volna is, meg valánk mí győződve, hogy a' fenálló törvényeken ejtett sérelmet egyedül új törvények' alkotásával orvosolni soha nem lehet. Törvény szab korlátokat a' hatalomnak; — 's önkény ellen a' törvény' erejében keresnek ótalmat a' hon' polgárai. De magát a' törvényt, 's annak ótalmazó erejét önkény ellen csak a' nemzet' moralis ereje biztosíthatja, 's a' melly nemzet moralis erő' hiányában nem képes törvényeinek szentségét tiszteletben tartani, 's azoknak tiszteletet szerezni, annak független önállása csak a' véletlen esetek' játéka lesz, 's azt újabb és ismét újabb törvények sem mentik meg a' végsülyedéstől. Ha fel nem szólal a' nemzet, midőn törvényei sértetnek, hanem sérelmét elhallgatva minden sértett törvény helyett újakat alkot, önmaga csökkenti törvényeinek tekintetét, mert hallgatása annyi, mintha helybenhagyná a' történtte-

ket, vagy azokat a' törvények' kétes értelmével mentegetné. Ha fel nem szólal a' nemzet, midőn a' hatalom túl lépett a' törvények' határin, ki fogja figyelmeztetni a' kormányt elkövetett hibájára? 's mi fogja reá bírni, hogy a' törvények' ösvényére ismét visszatérjen? Sértett törvények mellett komoly méltósággal felszólalni több tiszteletet mutat a' fejedelem iránt is, mint a' gyáva hallgatás; mert amaz férfias bizodalom, ez pedig félénk kétkedés a' fejedelem' igazságában, 's azon nemzet, melly törvényeinek, polgári jusainak sérelmét gyáván hallgatva tűri el, gyáván hagyná el fejedelmét is a' veszélynek óráiban. Gyáva népnek fejedelmek ne örüljenek, mert félelem és bizodalom, hűség és gyávaság nemzeteknél együtt soha nem léteznek. — Nekünk a' fenálló törvények' sérelméről kellett előbb tanácskoznunk, a' sérelmek' tettleges következéseinek megszüntetését, a' törvények' tekintetének helyreállítását kellett sürgetnünk; de mind ezeket elmellőzve, sérelmeinket elhallgatva, új törvények' alkotásába ereszkednünk nem lehetett. A' fő RR. javaslatát tehát el nem fogadhattuk.

Igy folytak a' vitatások hónapokon keresztül, 's aggodalmak között vártuk a' kétes jövendő' kifejlődését, mélyen éreztük mi, hogy azon fokra jutott már a' dolog, hol a' megállapodás lehetetlen, — 's vagy az elkezdett rendszernek, melly törvényt sértve a' hatalom' szigorú eszközeivel lépett fel, meg kell változni 's a' törvények' szelid hatalmának kell ismét helyre állani, vagy azon rendszer tovább is fenmarad, sőt naponkint terjed és előre halad. Lefolynak majd az elkezdett perek, 's azokban hasonló itéletek hasonló ingerültséget okoznak. Ennek elfojtására talán hibás számolással, de szoros következetséggel ugyan azon módokhoz nyúl ismét a' kormány, 's igy a' hatalomnak minden léptein újabb sérelmek támadnak. Ekkor a' következések kiszámíthatatlanok lesznek, de minden esetre kedvetlenek, 's könnyen veszélye-

sek. Tudtuk mi azt, hogy a' vérző sebet gyógyitani, 's annak égető fájdalmát enyhíteni lehetetlen addig, mig abból a' sebesítő nyilnak ben törött darabja ki nem vonatik, 's igy jelen sérelmeink' orvoslásáról 's jövendőnknek biztositásáról sükeretlen minden tanácskozás, mig a' sérelmet okozott kormányi rendeleteknek, birói eljárásnak, 's itéleteknek fen levő tettleges következései meg nem semmisíttetnek, a' folyamatban levő perek meg nem szünnek, 's szenvedő polgártársaink' szabadsága ismét vissza nem adatik. De a' fő RR. folyvást ellenezték felirásunk' ölterjesztését, és igy e' tárgyban is az orvoslásnak eszközlése már első lépésben gátoltatott. Készek lettek volna ugyan a' fő RR. megegyezni abban, hogy a' sérelem' panaszlásával 's elveink' vitatásával teljesen felhagyva, egyedül a' szenvedők mellett szólaljon fel az országgyülés. A' legbuzgóbb részvétnek meleg érzése, a' barátság és szeretet' édes kötelességei hatalmas ösztönül szolgáltak nekünk is arra, hogy a' szenvedők' sorsát enyhíteni, nekik az elvesztett szabadságot visszaszerezni. 's őket a' hazának visszaadni minden úton igyekezzünk. De egy szentebb és magasabb kötelesség állott előttünk, mellynek hatalmas szavánál minden egyéb érzelmeinknek el kellett némulni, 's ez a' kötelesség a' haza iránti kötelesség volt. Mi a' nemzet' képviselői valánk, 's a' nemzet' nevében szólaltunk fel sértett törvényeinek védelmére. Mi egyes polgárok' sorsának enyhítésére a' nemzet' jusait oda nem adhattuk, 's a' polgári szabadság' sérelmeit elhallgatnunk vétek lett volna még akkor is, midőn annak fentartásához a' reménynek utósó szikrája is elenyészett, mert a' mit hatalom ront meg, az ismét feléledhet; de a' mit a' nemzet' könnyelmüsége önkényt oda vet, vagy gyávasága elhanyagol, azt visszaszerezni ritkán lehet. Mi nem tehettünk olly lépést, melly által elveinket megtagadva, tettleg törvényesítettük volna mind azt, mit

polgári szabadságunkra nézve olly igen veszélyesnek hittünk: már pedig a' nemzet' sérelmeinek panaszlása helyett kegyelemért esdekelni annyi lett volna, mint a' történteket tettleg helyeselve, véteknek bélyegét nyomni a' szenvedőkre, 's nemzeti jusaink' árán szerezni nekik szabadulást. Illyen áron szabadulni kinosabb lett volna nekik is a' szenvedésnél. E' részben sem nyulhattunk tehát azon módhoz, mellyet a' fő RR. elfogadni készek lettek volna.

Javaslották a' fő RR. később azt is, hogy a' két táblának külön nézetei, mellyek e' tárgy felett az eddig váltott izenetekben már bőven kifejtettek, egy közös felirás mellett terjesztessenek ő Felségéhez. Azonban ezen rendkivüli mód sem vala czélszerű sőt könnyen káros is lehetett volna következéseiben, mert ollyan kir. válasz, melly mind a' két tábla' különböző nézeteinek egyformán megfeleljen, képzelhető sem vala; ha tehát mindenik tábla fentartotta volna magának azon just, hogy a' nézeteivel ne talán ellenkező kir. válasz ellen is felszólalhasson, bizonyosan ujabb és még részletesebb vitatás alá került volna ezen tárgy a' nélkül, hogy kielégitő elintézéséhez bár melly részben közelebb volnánk; ha pedig a' külön nézeteknek felterjesztése ollyképen történt volna, hogy mind a' két tábla köteles legyen a' legfőbb határozatban minden esetre megnyugodni, akkor a' törvényhozási jus, melly a' fejedelem és nemzet között egyenlően megosztva kölcsönös egyezkedéssel határoz, sarkaiból lenne kiforgatva. De tartani lehetett még attól is, hogy ezen példának ösvényén jövendőben más tárgyaknál is hasonló módot hoznak gyakorlatba; 's ez, kivált az országos ajánlatok' kérdéseinél, a' nemzetre nézve különösen káros lehetne.

'S igy ezen javaslathoz sem járulhatván, felirásunknak elveit, 's egész tartalmát folyvást vitattuk; védelmére

minden okot, felterjesztésére minden törvényes módot megprobáltunk, 's azon záradékot, mellyet a' szabad választási sérelemnél már felállítottunk, kiterjesztettük ezen szólásszabadsági sérelemre is. Gyakran módosította szavazatunk' ellenére a' többség ezen záradéknak tartalmát, 's mi azt fokonkint védettük nem mint kitüzött czélt, hanem mint eszközt, melly czélra vezessen. Ki vala már tűzve az országgyülés' berekesztésének határnapja, 's még fenállott felirásunk' egész tartalma, 's fenállott a' többség által már nagy részben megrontott záradéknak azon utolsó fokozata is, hogy t. i. az ujonczok iránti országos végzés fel ne terjesztessék mind addig, mig a' fő RR. a' szólás' szabadságán ejtett sérelmek iránti felirásunk' fölterjesztésében meg nem egyeznek. De a' fő RR. többsége is változatlan maradott ellenszegülésében, mellyet sem bőven kifejtett törvényes okaink' fontossága, sem többször ismételt bizodalmas felszólításunk, sőt kérésünk' buzgósága legyőzni képes nem vala. 'S igy küzdöttünk folyvást süker nélkül 's mind inkább enyésző reménynyel.

Kétes helyzetünk' keserűségét nevelte azon leverő gondolat, hogy a' kitűrni-nemtudásnak nyomasztó átka még sulyosabb csapással is sujthatja hazánkat. Lankadni fog majd a' sükeretlen küzdésben kifáradt nemzeti buzgóság, 's végre a' többség elveinket megtagadva felirásunk' érdemétől áll el, vagy abban olly módositásokat tesz, mellyek által a' sértett törvények mellett buzgó felszólalás puszta kérelemmé válik, 's eképen a' nemzet önmaga dúlja fel legszentebb jusait, mellyeket a' hatalom megsértett ugyan, de meg nem ronthatott. — Az illyen bukás mindenkor gyávaságszülte öngyilkolás, ez pedig a' legborzasztóbb halál, mert a' meggyilkolt jelennel együtt sirba száll a' szebb jövendőnek reménye is, ollyan halál mellyet nem kisérnek részvét' könyei, mert a' melly nemzet önmagát elhagyja, sorsát megérdemli.

Ezek valának feszült állásunknak naponkint terhesb körülményei, midőn folyó évi mart. 24én érkezett azon kir. leirat, mellyel ő Felsége hosszas vitatásainkba mintegy közbeszólva, felirásunkat megelőzte, 's a' szólás' törvényes szabadságának sértetlen fentartását igérve sulyos aggodalmunkat kivánta némileg megnyugtatni. De nem valának ezen leirat által orvosolva sérelmeink, 's azokból eredett aggodalmunk még el nem enyészett, mert ámbár azon elvek, mellyeket a' leirat arra nézve, hogy a' szólás' törvényes szabadságát ősi alkotmányunk is biztosítja, 's hogy azt, ki a' törvényszabta korlátokon túl lép, a' törvény' rendes utján kell feleletre vonni, a' birói hatalom' törvényes függetlenségét pedig kérdés alá venni nem lehet, a' mi nézeteinkkel is nagy részben megegyeztek; ezeknek puszta kijelentése még sem volt elegendő arra, hogy általa teljesen megszüntnek tekinthessük azon sérelmeket, mellyeknek tettleges következései folyvást fenállottak. Hiszen épen azért valánk mi kénytelenek sérelmet panaszolva felszólalni, hogy azon elvek, mellyeket a' kir. leirat is törvényeseknek ismert, a' panaszlott esetekben meg nem tartattak, sőt egyenesen megsértettek, — 's a' szólás' szabadságának korlátait meghatározó törvények' rendeletét a' kormány elmellőzte. Nem a' birói hatalom' törvényes függetlenségét vettük mi kérdés alá, hanem azt, mi ezen törvényes függetlenséggel meg nem egyezett, 's épen az okozott legérzékenyebb sérelmet, hogy az itélőszékek ezen függetlenséget magán a' törvények' sérthetetlen szentségén is felül akarták emelni. De egyébiránt is az említett kir. leirat több sérelmeinket meg sem érintette, 's igy annak tartalmában megnyugodnunk nem lehetett. Mind azon nézeteket tehát, miket ezen kir. leiratra nézve kifejteni szükségesnek láttunk, beleszőttük a' szólás' szabadsága iránti felirási javaslatnak vég szakaszába, 's azon felirásnak érde-

mére nézve már bőven kifejtett minden elveinkhez, 's nézeteinkhez szorosan ragaszkodva felszólítottuk ismét a' fő RR-ket, hogy sérelmeink' felterjesztését ne gátolják.

Ez volt a' mi táblánk' többségének végzése, sérelmeinknek és felirásunknak érdemére, 's elvére nézve; de a' fő RR. azokat el nem fogadták, 's a' felterjesztésben meg nem egyeztek. A' mi pedig többször modosított záradékunknak még fenállott utósó romjait illeti, mi, kik utasításunk 's meggyőződésünk szerint ezen záradékot akép' kivántuk megállapítani 's fentartani, hogy az ujonczok iránti országos végzésnek felküldése nem csak a' sérelmek' felterjesztésétől, hanem azoknak tettleges orvoslásától legyen felfüggesztve, 's így annak ereje nem csak a' fő RR. ellen, hanem a' kormány ellen is szolgáljon, semmit nem láttunk az utósó kir. leiratban, a' mi véleményünket legkisebbé is változtatná. De azon többség, melly az orvoslási záradékot már előbb, minden törekvésünk' ellenére, erejéből kivetkőztette, 's azt utasításuk következésében csupán a' fő RR.-ellen szolgáló felterjesztési záradékra változtatta, most miután ő Felsége ezen még fel nem terjesztett sérelmekre nézve is kir. leiratot küldött, ezen záradékot szükségesnek 's tovább is fentarthatónak vélte; 's a' két tábla közötti egyesülést ezen országgyülésen már lehetetlennek tartván, roszabb következésektől, 's még a' tárgy' érdemének bukásától is félve, czélszerűbbnek hitte a' záradék által megakasztott tárgyakat megindítani, 's így szavazatunk' ellenére az eddig fenállott záradék is megszünt, 's mind azon országos határozatok, mikben a' két tábla már megegyezett, ő Felségéhez felküldettek.

Végre az ország' Nádora majus 1sső napján tartott elegyes ülésben szóval jelentette, miképen ő Felsége folyó évi apr. 29én kiadott kir. végzése által megrendelni méltóztatott: hogy mind azon személyek, kik a' legutósó országgyülésnek kezdete óta az 1715: 7. t. cz. és 1723:

9dik cz. 2dik szakaszánál fogva perbe vonattak, 's jelenleg a' reájok kimondott büntetés alatt vannak, teljes szabadságba helyheztessenek; mind azon perek, mellyek az idézett törvényeknél, vagy az 1456: 54. és 1490: 70. czikkelyeknél fogva bár kik ellen folyamatba vétettek, megszünjenek, 's ezután az e' féle tettek' megtorlására, mellyek az előbb érintett időre esnek, törvénykezési eljárásnak többé helye ne légyen. Örömmel vettük mi ezen jelentést, mint egyes polgárok, örültünk hogy, szenvedő polgártársaink ismét szabadok 's a' hazának ismét visszaadatnak a' nélkül, hogy ezt elveinknek megtagadásával, nemzeti javaink' sérelmével, vagy képviselői állásunk' méltóságára homályt vető bármelly lépéssel vásárlottuk volna meg, 's nem kételkedénk, hogy a' fejedelemnek azon igazságos rendeletét úgy tekinthetjük, mint annak jelét, hogy a' kormánynak törvényt 's alkotványt sértő szigorú rendszere megszünik, 's a' törvényeknek biztosabb és szelidebb hatalma ismét helyre áll. De mint a' nemzet' képviselői, teljes mértékű orvoslásnak nem tekinthettük még ezt, 's kifejtett elveinktől semmiben el nem állhattunk. A' nélkül tehát, hogy ezen nádori kijelentés' tartalmát tárgyalás alá vettük, 's annak következésében bármelly felirást készítettünk volna, megmaradtunk tovább is felirási javaslatunk mellett, 's midőn az országgyülésnek végnapjaiban láttuk, hogy huszonhárom izeneteink mellyeket a' jelen és mult országgyülésen a' szólás' szabadsága felett váltottunk, 's ezekben felhozott alapos okaink sem valának képesek a' fő RR. megegyezését kivívni, határozottan kijelentettük, hogy mi ezen előadott sérelmekre nézve részletesen kifejtett elveinkhez, különösen pedig mind azokhoz, miket ezen országgyülésen az e' tárgy feletti 2ik izenetben előadtunk, szorosan ragaszkodunk, 's azoknak fentartását, a' teljes mértékű orvoslásnak kivívását, 's jövendőnk' bővebb biztosítását a' nemzet' hazafiui buzgóságá-

nak és a' jövő országgyülés' gondosságának a' teljesített kötelesség' nyugtató érzetének általadjuk.

Ezek azok, mik a' most lefolyt országgyülésen a' nyilvánosságnak, és a' szólás' törvényes szabadságának ügyében történtek. Mi a' nemzet' jusainak védelmében, sértett törvényeinek helyreállításában semmit el nem mulasztottunk, a' mi hatalmunkban állott, 's nem rajtunk mult, hogy többet eszközölni képesek nem valánk. Sérelmeink teljesen orvosolva nincsenek, de azoknak tettleges következései megszüntek, 's az orvoslásnak legsulyosabb akadályai el vannak hárítva. Kivonatott a' vérző sebből a' sértő nyilnak ben törött darabja, 's könnyítve van ez által a' gyógyításnak eszközölhetése. Fejedelmünk' igazságszeretete, a' Nádor' mély belátása, 's a' fő cancellár' hazafiui buzgósága biztos reményt nyujtanak, hogy a' hatalom' törvény elleni rendszerének megszüntével szünni fog az ingerültség, 's a' megrázkódtatott kölcsönös bizodalom ismét helyre áll, és ha ez megtörténik, ugyan azok, kik az ingerültség' kedvetlenségeit mélyen érezve annyi terhes küzdések között igyekeztek az ingadozó bizodalom' helyre állításán, őrködni fognak jövendőre a' visszaállított bizodalom felett, 's elkerülnek mindent, mi azt ismét megzavarná; mert tudják, hogy a' nemzet' bizodalma a' fejedelemnek 's kormánynak legbiztosabb támasza, 's hol az egyszer elenyészett, azt sem visszahozni, sem pótolni többé nem lehet. Azonban

Mik lesznek a' történteknek következései, csak az idő fogja kifejteni. De ha ezen országgyülés meggyőzte a' kormányt arról, hogy hazánkban a' veszélyes ingerültséget nem azok terjesztik, kik a' józan haladásnak békes ösvényén törvényeink' számos hiányait pótolni, 's az előitéletek' zsibbasztó lánczait lerázva a' szunnyadó nemzeti erőt munkásságra ébreszteni, kifejlődésre vezetni törekednek, hanem azok, kik a' törvényszerű haladásnak

természetes mozgását is közalkotmányt veszélyeztető mozgalmaknak nézve, hatalommal 's a' hatalomnak törvény elleni rémületes eszközeivel is kivánnák gátolni a' nemzet' kifejlődését, — ha meggyőződött a' kormány, hogy hazánkban sem lehet már az igazságos közvélemény' hatalmas szavát elfojtani, vagy elmellőzni, — ha más részről megtanulta a' nemzet, hogy azon polgári jusok legbiztosabbak, mellyek nem csak a' törvény' tábláira vannak holt betükkel irva, hanem minden polgárnak kebelében kiolthatatlanul élnek; ha megtanulta, hogy moralis erő a' nemzetek' legnagyobb kincse, 's a' nemzetnek csak azon felszólalása hatalmas, mellyet csüggedni nem tudó moralis erő támogat, ingadozó változékony vélemények ellenben pusztán és nyom nélkül enyésznek el; — ha kormány és nemzet meggyőződtek arról, hogy erejöket a' törvénynek 's igazságnak ösvényén egyesítve szebb jövendőt deríthetnek honunk' egére, de azon ösvényt elhagyva, kétes küzdésben egymást emészti fel a' két erő 's könnyen veszélybe döntheti a' hazát és fejedelmet, — ha kormány és nemzet megtanulták ezeket, akkor a' nyereség nagy, mert jövendönk biztosítva van.

Miután honi nyelvünk a' mult országgyülésen lerázta már az idegen nyelvnek sulyos rabigáját, és törvényeinknek eredeti nyelve lett, újabb lelkesedéssel igyekezett a' nemzet azt a' közigazgatásnak minden ágaiba kivétel és megszorítás nélkül behozni, 's a' hazában mindenütt terjeszteni 's emelni. Már az országgyülésnek megnyitásakor, midőn ő Felségének, koronás fejedelmünknek, és felséges hitvesének a' császárnénak az ország' rendei' nevében hódoló tisztelettel leendő üdvezlésére országos küldöttség neveztetett ki: a' KK. és RR. indítványt tevének, hogy azon küldöttség, mind felséges urunkat, mind felséges asszonyunkat magyar nyelven üdvezelje. Közakarattal megegyeztek ezen inditványban a' fő

RR. is, és miután ő Felségök az ország' Nádora által ez iránt előre hódoló tisztelettel megkérve a' magyar üdvezlésnek kegyes elfogadását igérték, az csakugyan meg is történt. Századok óta most idvezlette legelőször a' magyar törvényes fejedelmét nemzeti nyelven, 's az országgyülésnek berekesztésekor szinte magyarul történtek az idvezlések, 's ezentúl bizonyosan köztisztelkedési nyelvünk is a' honi nyelv leend. Később, midőn köztanácskozásainkat már elkezdettük, elhatározánk, hogy ő Felségéhez küldendő felirásainkat egyedül magyar nyelven készítendjük. Ebben is megegyeztek a' fő RR. 's az ország' Nádora közakarattal megkéretett, hogy a' nemzetnek ezen igazságos kivánatát ő Felségének adja elő. A' Nádor által előterjesztett kivánatunkra ő Felsége azt méltóztatott válaszolni: hogy mivel ezen kivánság a' fenálló törvénynek megváltoztatását tárgyazza, szokott felirás és kir. válasz utján kell annak elintéztetni. Mi tehát első feliratunkban, mellyet több rendbeli sérelmeink iránt, 's a' kir. előadások' némelly pontjait érdeklő adatok' közöltetése végett készítettünk, beiktattuk a' felirásnak ezentúl egyedül magyar nyelven leendő felterjesztése iránti kivánságunkat is, 's ezen felirást még az eddigi szokás folytában két nyelven szerkeztettük. Megérkezett erre nem sokára a' kir. válasz, mellyben ő Felsége kivánatunkat kegyesen elfogadja. Minden felirásaink tehát, mellyek ezután készültek, már ezen országgyülésről is egyedül magyar nyelven terjesztettek föl, és így mind szóval, mind irásban honi nyelven szól ezentúl fejedelméhez a' magyar is.

Több fontos és méltányos kivánataink voltak még ezen kivül a' nemzeti nyelv' tárgyában, ezeket mind egy felirásba foglalva, felterjesztettük ő Felségéhez. Kértük, hogy ő Felsége kir. válaszait 's leiratait is honi nyelven adja ki; kértük, hogy miután törvényeinknek magyar

szerkezete az eredeti 's elhatározó, a' törvények jövendőben egyedül magyar nyelven szerkeztessenek; a' helytartó-tanács még körleveleit is magyar nyelven bocsássa ki; a' kir. udv. cancellaria magyarul irjon; a' magyar ezredeknél a' kormányszavak magyarosíttassanak; a' magyar katonaságnál a' magyar nyelv behozattassék, 's annál egyedül magyar tisztek alkalmaztassanak; az oskolákban diák helyett magyar legyen a' tanítás' nyelve; minden hazafinak kötelességül tétessék a' honi nyelv' tudása — egy szóval, még számos pontokat nem említve, kértük azt, hogy a' magyar nyelv országos nyelvvé tétetvén, a' közállomány' rendszerének minden ágain a' diák és német nyelv helyett magyar hozassék be. Teljesítetlenül maradott legnagyobb része felterjesztett kivánatinknak, némellyeket azonban elfogadott ő Felsége, 's ezeket a' jelen országgyülésnek 6dik t. czikkébe iktattuk. Legfontosabb ezek közül az, hogy mind az ország' rendei, mind a' megyék ezentul egyedül magyarul szerkeztessék felirásaikat; a' helytartó-tanács körleveleit is magyarul adja ki, a' magyar udvari kamara, a' magyar ezredek' kormányai, az egyházi törvényhatóságok magyarul levelezzenek, 's az anyakönyvek olly helyeken is, hol a' gyülekezethez szent beszédek magyar nyelven nem tartatnak, magyarul irassanak; 's ezentul minden egyházi plebanusoknak, egyházi szónokoknak, káplánoknak és segédeknek, ollyanok alkalmaztassanak, kik magyarul tudnak, végre mit a' tettes RR. is ezeken kivül különösen utasításba adtak, hogy az országos pénztárakról magyar számadások vezettessenek.

Előlépések ezek, minden esetre pedig hasznosak és nem csekély következésüek; de sok van még hátra, mit nyelvünk' ügyében tennünk kell. Az, hogy a' kir. válaszok magyar nyelven adassanak ki, 's hogy a' törvényeknek diák szerkesztése, mellyet most is már csak tűrt

inkább mint készitett az országgyülés, teljesen elmaradjon; valamint az is, hogy az iskolákban magyar legyen diák helyett a' tanítás' nyelve, legfőbb figyelmet érdemel 's mindenekelőtt kivánatos. Azonban ott áll már nemzeti nyelvünknek ügye, honnan visszalépéstől félni többé nem lehet, sőt a' haladás bizonyos; mert minden előrelépés csak hamar szükségessé teszi a' másikat is, 's valamint a' mult országgyülésnek azon határozata, melly által a' honi nyelv törvényeink' nyelve lett, kivívta már a' magyar felirásokat, úgy következni fognak nem sokára a' magyar válaszok; a' közigazgatásnak minden ágaiból lassankint elmarad a' diák nyelv, 's minden polgárnál szükségessé válván a' magyar nyelvnek tudása, képtelenség nélkül nem lehet jövendőre az iskolai tanítás' nyelvét magyarra nem változtatni. — Igy halad az lépésről lépésre, mit a' nemzetnek csüggedést nem ismerő általános közkivánata közszükséggé tett, vajha e' példa másban is hasznos tanításul szolgálna a' magyarnak. —

A' királyi előadásoknak 1sö pontjában a' magyar állandó katonasághoz, minthogy annak száma már eddig is tetemesen megfogyott, 's a' rendes hadfogadás által elegendőképen nem pótoltatik, nagy része pedig, az 1830 7. t. cz.-nek értelmében, szolgálat-idejének kiteltével nem sokára el fog bocsáttatni, ujonczokbeli országos segedelmet kivánt ő Felsége.

Hónapok multanak el, 's ezen tárgy még köztanácskozás alá sem vétetett, mert felvételénél első lépésnek kellett lenni egy felirásnak, mellyben régibb törvényeink' nyomán, 's az 1830ik eszt. országgyülésnek példájára megkérettessék ő Felsége, hogy a' kivánt segedelem' szükségét kimutatni méltóztassék; de gátolta ennek felterjesztését azon általános határozatunk, hogy a' szabad választáson ejtett sérelmek' felterjesztésén kivül, semmi egyéb tárgyak iránti munkálatinkat fel ne küldjük. Utóbb

azonban a' többség szavazatunk' ellenére megváltoztatta ezen határozatát, 's a' szükségnek kimutatását kérő feliras ő Felségéhez felterjesztetett. Ennek következésében elküldötte ő Felsége a' magyar országi fő hadikormányzót, olly végre, hogy a' szükséges adatokat velünk közölje; az ország' rendei pedig egy országos választmányt küldöttek ki olly utasítással, hogy az a' fő hadikormányzótól azon adatokat megtudja, 's mind azokról, miknek nyilvánítása a' közállományra nézve nem káros, az ország' rendeinek kimerítő tudósítást tegyen. Eljárt ezen tisztében az országos választmány, 's az ő Felsége által e' végre megbízott főhadikormányzóval hosszabb ideig értekezvén, mind azokat, mik neki fölfedeztettek, hivatalos jelentésébe foglalta, de véleményadásba nem bocsátkozott, minthogy azzal az ország' rendei által megbízva nem volt.

Mi ugyan akkor is, midőn ő Felségének kir. válasza, melly mellett a' magyar országi főhadikormányzó ki vala küldve, felvétetett, sőt később is midőn már a' kiküldött országos választmány jelentését beadta, folyvást azt kivántuk: hogy sulyos sérelmeink' orvoslásáig, a' kir. előadásoknak ezen 1ső pontja legalább érdemileg ne tárgyaltassék. Egy kis ideig pártolta is a' többség kivánatunkat; de végre még is elhatároztatott az országos választmány' jelentésének felvétele 's az ujonczok' kérdésének érdemleges tárgyalása, és igy kénytelenek valánk mi is az e' tárgy feletti tanácskozásokba bocsátkozni.

Az országos választmány' jelentése szerint ő Felsége a' szükséges segedelmet 38,500 ujonczokban kivánta megajánltatni. Több felé ágaztak a' vélemények a' megajánlandó mennyiség felett. Mi a' t. RR. utasítása szerint csak 22,000re szavaztunk, a' többség azonban utasításuk következésében szavazatunk ellenére 38,000 ujonczot ajánlott meg. Sürgettük mi a' t. RR. utasitása szerint azt is,

hogy azon régi katonák, kik 1830dik esztendő előtt örökös katonáknak állíttattak, szinte bocsáttassanak el, 's ez az országos ajánlatnál tekintetbe vétessék. Pártolták is némellyek méltányosság és emberiség' szempontjából ezen kivánatot, de a' többség, utasítások' hiányában, azt el nem fogadta.

A' mi pedig az ajánlottak' feltételeit illeti, azon ovások és feltételek, mellyek az 1830 7. t. cz. szerint, az akkori ajánlathoz valának kötve, nagy részben most fentartattak, sőt némelly pontokra nézve határozottabban 's világosabban kimondattak. A' szolgálat' idejét 10 évről nem ugyan 6ra, mint mi a' t. RR. nevében sürgettük, hanem 8ra kivánták leszállítani az ország' rendei, az állításnak előbb divatozott erőszakos módját pedig általában eltörölvén, helyette a' sorshúzást törvény által kötelezőleg megállapították, 's kidolgozták azon utasitást, melly ezen ujonczok' állitásánál szorosan megtartandó szabályul szolgál. Kimondották továbbá az ország' rendei azt is, hogy a' szolgálat' kitűzött idejének elteltével senkit, akár kiütéssel fenyegető, vagy már kiütött háboru miatt, akár büntetésképen, vagy bár mi egyéb szín alatt is, katonai szolgálatban tovább tartóztatni ne lehessen, kivévén az utasításban világosan kitett azon esetet, midőn valaki a' sorshúzás után megszökik, mert ez elfogattatása' esetében két esztendővel hosszabb szolgálati időre köteles.

Ugyan ezen felirásunkban fiui bizodalommal megkértük ő Felségét: méltóztassék hathatós közbevetésével az europai hatalmasságoknál eszközölni, hogy azok, az emberiséget, népeik' boldogságát 's önérdeküket tekintve, egy általános lefegyverkezési rendszert fogadjanak el, 's roppant hadi seregök' számát kevesítvén, ez által a' népeket olly békességgel boldogítsák, mellynek áldásait, fentartásának költségei fel nem emésztik. — Szomoru dolog, valóban, hogy midőn a' nemzeteknek egymást pusztító

véres harczai megszüntek, egy ujabb csapás dúlja fel azon reményeket, miket a' drága véren vásárlott békesség igérni látszott, 's ez a' csapás Europának azon veszélyteljes védelmi rendszere, melly minden nemzetet kényszerit békesség' idejében is roppant seregeket tartani, sőt azokat gyakran nevelni. A' nemzeti gazdaságnak egyik legfőbb kincse a' munka, pedig mennyi erő, mennyi munkás kéz vonatik el ezen védelmi rendszer által a' nemzet' köziparkodásától? és még azon felül mennyi a' költség, mellyet a' megkevesedett munkás erőnek kell előteremteni a' katonaságnak tartására. Minden nemzet érzi ezen tehernek iszonyú sulyát, minden hatalom nyögve viseli ezen kénytelenség' jármát, és még sem menekednek tőle, pedig csak komolyan, határozottan 's egyetértve akarnák, könnyü volna megszüntetni azt, mire csak önmagok kényszerítik egymást. Es ha még ezen rendszer sokáig fenmarad, a' védelemnek eszközei alatt roskadnak le a' népek, mint azon gyáva harczos, kit nehéz pánczéljának sulya nyomott agyon. Magyarországnak rendszere csupán védelmező, 's Magyarország' képviselőinek illett e' kérelmet intézni azon fejedelemhez, ki az áldott békét fentartani, 's édes gyümölcseit népének biztosítani bizonyosan ohajtja.

Azt is kértük ő Felségétől ezen felirásban, hogy az állandó katonaságnak egy részét béke' idején hasznos közmunkákra fordítatni méltóztassék. A' hatalmas Rómának erős harczosai Róma' dicsőségét és nagyságát nem csak a' véres harczok' mezején tudták terjeszteni, hanem a' békének nyugalmai között is munkás kezekkel raktak hazájoknak hasznos épületeket. Harczainknak vérnyomai már elenyésztek, a' hatalom, mellyet fegyvereik' diadalma vívott ki, a' sorsnak viszontagságain megtörött, de a' békének ezen műveit, mint a' római nagyságnak tartósabb és dicsőbb emlékeit bámulja a' világ. — Miért ne

követné korunk is a' hajdannak szép és hasznos példáját, hiszen ez által legalább némileg enyhítve lenne azon sulyos teher, mellyel az állandó katonaság' tartása nyomja a' népet, pótolva lenne a' közszorgalomtól elvont munkás erőnek egy része, 's az illy dolgozás a' katonáknak testi erejét sem fogyasztaná, hanem inkább nevelné, 's őket minden viszontagságok ellen keményebbekké tenné. És kivált hazánkban volna ez hasznos, hol annyi még a' tenni való 's olly kevés a' kéz, mellyet a' mindennapi foglalatosságoktól elvonva közczélra lehetne forditani. Mi kérelmünket e' tárgyban előadtuk, 's a' kormány és nemzet egyformán vesztenek, ha kérelmünk sükeretlen marad.

Ezeken kivül mulhatatlan feltétel gyanánt kivántuk továbbá mi az ujonczok' ajánlásához hozzákötni azt, mit már az 1830dik évi országgyülés több ideig vitatott, hogy t. i. a' magyar és véghelyi ezredeknél a' kormányszavak magyarok legyenek, tisztek csak ollyanok lehessenek, kik született magyarok és magyarul tudnak, a' lépcsőnkénti előmenetel pedig ezen ezredekben a' többi császári királyi hadseregtől különválva történjék. A' többség azonban ezen föltételeknek megállapításához nem járult.

Bevégezték illyképen a' KK. és RR. a' kir. előadások' 1ső pontjának tárgyalását, de határozataikat föl nem terjesztették, sőt a' fő RR.-kel sem közölték, mert fenállott azon záradék, miszerint ezeknek felküldése a' szólás' szabadságán ejtett sérelmek' fölterjesztésétől vala felfüggesztve. Midőn azonban a' többség ezen záradéktól elállott, 's az ujonczok iránti felirás és törvényjavaslat a' fő RR.-hez általküldetett, azok mindenben megegyeztek, és eképen a' kir. előadások' 1ső pontja felett a' legelső érdemleges felirás az országgyülésnek 11dik hónapjában fölterjesztetett.

A' kir.válasz, melly ezen országos ajánlatot mind mennyiségére, mind pedig a' hozzá kötött ovások 's felté-

tekre nézve nagy részben elfogadta, különösen észrevételt tett a' szolgálat' idejének 8 esztendőre lett leszállítása ellen, 's azt 1830dik eszt. országgyülésnek példájára, ismét 10 esztendőben kivánta megállapíttatni. Mi ugyan e' tárgynak isméti felvételével ujra sürgettük még ezen időnek is két esztendővel alább leendő szállítását, 's midőn ezt el nem érheténk, legalább az országos határozatot kivántuk megtartani, de hosszas vitatások után végre szavazatunk' ellenére a' többség elfogadta e' részben is a' kir. válasz' tartalmát, 's a' szolgálat' ideje 10 esztendőre határoztatott, de a' felirásban világosan kijelentetett, hogy az 1830dik év 7dik törvény' rendeletét, mellyre a' kir. válasz hivatkozik, sem a' katonai szolgálatnak idejére, sem az ajánlathoz kötendő feltételekre nézve ollyan állandó szabálynak el nem ismerik az ország' rendei, mellyet minden új ajánlatoknál szorosan követniök kellene. Továbbá, kifogást tett a' kir. válasz azon határozatunk ellen is, hogy a' szolgálatnak idejét az utasításban említett eseten kivül büntetésképen se lehessen meghosszabbítani, 's e' részben az eddigi módot kivánta fentartani. Ezt azonban az ország' rendei el nem fogadták, mind azért, mert meg nem nyughattak abban, hogy az országnak biztosító igéretét az ország' befolyása nélkül készült hadi törvények bár melly esetben megsemmisítsék, 's tartottak attól, hogy ha kivált azon hadi törvény, mellynek időnkinti változtatása is az ország' tudta nélkül történik, többféle vétkeket rendel a' szolgálat' idejének meghosszabbításával büntettetni, 's e' miatt az illyen meghosszabbítások gyakrabban előfordulnak, bizodalmát veszti a' nép, a' szolgálatnak törvényben kikötött idejére nézve a' polgári hatóságok iránt, 's egyes esetekben a' törvényszabta időt leszolgált katonának miokból lett elmaradását nem tudva, 's nem is tudhatva, hinni nem fog semmi biztosító ajánlatnak, 's ez által a' katona állításnak szelidebb 's egyéb-

kint bizonyosan czélszerübb módja nehezíttetik, sőt lehetleníttetik.

A' kir. válasznak egyéb részeit, mellyek egyébkint is keveset valának lényegesek, elfogadván az ország' rendei, mind ezeket egy újabb felirásba foglalták. Csak az országgyülésnek utósó napján érkezett ezekre ő Felségének végső kir. válasza, 's minthogy ő Felsége is megegyezett abban, hogy a' szolgálat' meghosszabbitásával csak egyedül azon esetben lehessen büntetni, midőn a' katona zászlóját hívtelenül elhagyva megszökik. A' törvénynek ezen rendeletéről pedig, minden ujonez már a' sorshúzáskor jó előre értesíttessék; egyes esetekben, midőn valamelly katona illyen büntetés alá esett, az ezred az illető törvényhatóságot erről tudosítsa, sőt valamikor ezentúl ujonczok' ajánlásáról leszen szó, az ezen büntetés alá esettek' feljegyzése figyelembe tartás végett, az országgyüléssel is közöltessék. 'S minthogy ezek által aggodalmunk nagy részben meg vala szüntetve, az ország' rendei megnyugodtak abban, 's eképen az egyesség elkészülvén, a' törvény és az országgyülésileg kidolgozott utasítás megállapíttatott.

A' királyi előadásoknak 2dik pontja a' katonaság' élelmezésének és szállásolásának eddigi módját 's annak ezélszerübb elrendezését tárgyazta. Rég ohajtotta már e' tárgynak elintézését a' nemzet, 's több országgyülések fájdalmasan panaszolva szólaltak fel ezen naponkint nevekedő teher ellen.

És csak ugyan mind azon sulyos terhek között, mellyek az adózót nyomják hazánkban, legsulyosabb 's legérzékenyebb a' katonaság' tartásának kötelessége. Az élelmezésnek most fenálló módja, egykor az adózó népnek könnyebbítésére vala rendelve, 's azon árszabás, mellyszerint a' kiszolgált termesztmények kifizettetnek első megállapitáskor, sőt még azután is több ideig a' termékek'

folyó árát jóval neghaladta. Akkor csakugyan könnyebbség volt az adózóra, hogy szorgalmának gyümölcsét biztosan és jó áron pénzzé tehette; de most, midőn a' termékek' folyó ára azon beváltási árt olly igen felülmulja, felette káros; 's nem törvényes, nem igazságos, hogy az adózó gyakran magától elvonva falatját, gyakran inséget szenvedve, csekély áron 's némellykor csaknem ingyen tartozzék azokat oda adni. De egyébiránt is a' kezelésnek ezer nehézségei, mellyeknél a' számos visszaéléseket elkerülni alig lehet, a' termékek' szállításának terhe, melly az adózónak soha meg nem téríttetik és különösen azon tekintet, hogy némelly törvényhatóságok, mellyekben vagy épen semmi, vagy kevés számu katonaság fekszik, és azok mellyekben a' termékek' folyó ára kisebb, ezen sulyos teherből alig viselnek valamit, midőn ellenben más törvényhatóságok' adózói majd szinte összeroskadnak az alatt; különösen ohajthatóvá teszik, hogy e' tárgyban minél előbb intézkedjék a' törvényhozás.

De még sürgetőbbek azon tekintetek, mellyek a' katonaság' házankinti beszállitásának minélelőbbi megszüntetését tanácsolják. Mert nem említve mind azon apró, de naponkint előforduló, 's azért sulyos és gyakran boszantó terheltetéseket, mik a' beszállításnak ezen módjából származnak, 's fátyolt vetve annak több erkölcsi következéseire, már azon gondolat is keserves lehet a' szegény adózóra, hogy miután terhes fáradtsággal lerótta mind azt, mivel urának, 's a' közállománynak tartozik, miután sulyos munkáját végezve, haza tér szalma kunyhójába, mellyet gyakran inséggel küzködve önmaga épitett, nincsen abban egy zugoly, hová háborgatás nélkül vonulhasson háznépével, mert házában a' beszállott katonának alkalmatlan jelenlététől nem menekedhetik. A' vadnak barlangja 's a' madárnak fészke van, mellytől erővel is távoztat minden idegen tolakodást, de a' magyar adózó nem

ura még önsajátjának is, házában nem ő rendelkezik, mert a' közállomány, mellynek minden terheit viseli, még házi nyugalmát sem hagyta háboritlanul, 's olly vendéget szállított hozzá, kit tűrni kénytelen, olly vendéget, ki gyakran idegen földnek gyermeke, 's kihez még az édes honi nyelvnek megszokott hangjai, 's a' közös haza' közös szeretetének szelidebb érzelmei sem kapcsolják. Mélyen érezték ezt már 1836dik esztendőben az ország' rendei, 's minden módot elkövettek, hogy e' tárgy felett minél előbb intézkedni lehessen, és miután azt a' szükséges előkészületek' hiányában akkor felvenni nem lehetett, a' 11dik cz. által egy országos választmányt neveztek ki, melly az egész tárgyat minden oldalról 's egész kiterjedésében vizsgálóra vevén, a' felett kimerítő véleményt készítsen, 's munkáját a' közelebbi országgyülésnek bemutassa, mellyen az okvetlenül felveendő leszen. Be is mutatta ezen országgyülésre munkáját a' választmány, 's mí azt a' t. RR-nek annak idejében meg is küldöttük. A' mint pedig megérkeztek a' törvényhatóságok' utasitásai, tüstint köztanácskozás alá vevénk azt, 's gondosan kerülni mindent, a' mi e' részben tanácskozásainkat czélt vesztő vitatásokra vezethetné, egy felirási javaslatban mindenekelőtt általános elv gyanánt kijelentettük, hogy meg vagyunk győződve, miképen a' katonai élelmezésnek és szállásolásnak szokásban levő módja nem igazságos, 's az ezzel egybekötött terhek nagy részben nem törvényesek. Kijelentettük azon ohajtásunkat is, hogy a' katonaságnak élelmezéséről, minden tekintetben a' kir. kincstár gondoskodjék, az adózók a' termesztmények' kiszolgáltatásának terhétől teljesen fölmentessenek, 's az országban tanyázó katonaság' számára katonai laktanyák építtetvén, a' házankinti beszállitás megszünjék. Végre kijelentettük azt is, hogy ezen terhek' megszüntetésére nézve, a' mennyiben azok eddig is a' törvénynyel nem ellenkeztek,

a' kincstárnak ne talán adandó kárpótlás iránt egyezkedésbe bocsátkozni készek vagyunk; 's megkértük ő Felségét, hogy az épitendő laktanyákra nézve is a' már fenálló efféle épületeknek tekintetbe vételével, azoknak mekkorasága, 's minősége, 's az országban elosztása iránt terveket készíteni, 's ezeknek közlésével egyszersmind a' katonaság' részéről ahhoz értő tagokat kinevezni méltóztassék, kikkel egy küldendő országos valasztmány e' tárgyak iránt értekezhessék, hogy ekép' a' felett még ezen országgyülésen lehessen intézkedni. Ezeken kivül több részletes rendelkezéseket is javaslottunk, mellyek az általkelő katonasággal való bánást, a' katonaság' számára szükséges szekerezéseket 's vontatásokat, a' fegyvergyakorlás végetti nagyobb katonai összevonulásokat, a' rendkivüli esetek iránti czélszerü intézkedést tárgyazták. Felirási javaslatunkra csak néhány észrevételt tevének a' fő RR. 's azok is nem a' felállított általános elveket, hanem inkább a' részletes rendelkezésnek némelly pontjait érdekelték. Azonban ezek felett is csak hamar meg lett az egyesség, 's felirásunk ő Felségéhez felterjesztetett.

A' kir. válasz, melly ezen felirásra érkezett, elismerte ugyan, hogy az adózónak érdekében van a' termesztmények' kiszolgáltatásának eddigi hibás módja helyett valamelly czélszerü megváltás iránt rendelkezni, de még is több váratlan nehézségeket gördített elönkbe. Megemlítette a' megváltási summa' rendes befizetésének biztosítását, szólott ezen tehernek a' törvényhatóságok közötti felosztásáról, 's annak nehézségeiről, 's azt kivánta, hogy mivel e' tárgynak bővebb megfontolása szükséges, ismét egy országos választmány neveztessék ki melly az ő Felsége által kiküldendő katonai tagokkal is értekezve, egyszersmind a' katonai laktanyákról is minden körülmények' figyelembe vételével, kimerítő véleményt készítsen; felirásunknak részletes rendelkezéseit pedig

nagy részben ugyan azon választmány' munkálódására utasította.

Mi ugyan a' kir. válaszban megérintett nehézségeket nem láttuk ollyanoknak, mellyek miatt a megváltás iránti alkudozásokat még ezen országgyülésen megkezdeni nem lehetett volna, mert a' megváltási summának befizetésére nézve más biztosítást nem adhatunk, mint a' mi egyéb illyen terheknél fenáll, t. i. a' törvényt, 's a' fizetni vonakodó ellen a' legrövidebb törvényes keresetet. Ezen eszközökben elegendő biztosítást találhat a' kormány, mert hatalmában sőt kötelességében áll a' törvényeket végrehajtani. Ezeken kivül bár melly kezességet vállalni, vagy egyik adózót a' másikért felelőssé tenni, mind a' dolog' természete, mind az igazság' tekintete egyiránt tiltanak. A' mi pedig ezen tehernek a' törvényhatóságok közötti felosztását illeti, csak azon kezelés szerint történhetik ez is meg, mi például a' közadó' felosztásában eddig fenállott; ezen kulcsot lehet sőt kell is igazítani, de a' kulcsnak igazítása a' felosztást lehetetlenné nem teszi. Újra sürgettük tehát e' tárgynak még ezen országgyülésen leendő elintézését. De ő Felsége megmaradott előbbi válaszánál; azt azonban kijelentette, hogy a' megváltás feletti egyezkedéstől nem idegen. Látván tehát mi is, hogy az országgyülés mind inkább vége felé közelít, 's igy annak berekesztése előtt a' katonai laktanyákról, 's a' beszállitásnak még sulyosabb terhéről a' legkedvezőbb körülmények között sem lehet már kimerítőleg munkálódni, egyik tárgyat a' másik nélkül nem akarván intézkedés alá venni, megegyeztünk a' kir. válasznak azon javaslatában, hogy e' tárgy' bővebb kimerítése egy országos választmányra bizattassék. Igy készült a' jelen országgyülésnek 3dik törvényczikkelye, melly által egy újabb országos választmány megbízatott, hogy a' katonai élelmezés' és szállásolás' terheinek megszüntetése végett a'mennyiben azok törvénye-

sek, a' kir. kincstárral egyezkedésbe bocsátkozzék, a katonai laktanyákról terveket készittessen, 's készítendő munkálatát az ország' Nádorának a' végett bemutassa, hogy annak felügyelése alatt az egész munkálat sajtó által közönségessé tétetvén, a' legközelebbi országgyülésen ezen tárgy végképen elhatároztassék.

A' katonai kihágásokról, mellyek által a' hon' békes polgárai, 's leginkább a' szegény adozó nép gyakran szenvednek, 's mellyek a' katonatartásnak már úgy is olly sulyos terhét még keserübbé teszik, szinte kivántunk törvény által rendelkezni, 's azoknak meggátlása és megfenyítése iránt egy részletesebb törvényjavaslatot készítettünk, mellyet annak idejében a' fő RR.-nek már meg is küldénk. Kivánságunk azonban teljesületlen maradt, mert arra ő Felségének válasza nem érkezett; 's igy e' tárgynak czélszerü elrendezése majd akkor fog legalkalmatosabban felvétetni, midőn a' katonai élelmezés' tárgyában kiküldött választmánynak fenemlitett munkája köztanácskozás alá fog vétetni.

A' királyi előadások' 3dik pontjában felszólította ő Felsége az ország' rendeit, hogy a' Dunának 's egyéb hajózható folyóknak szabályozásáról, még ezen országgyülésen tánácskozzanak. Már a' mult országgyülés alatt kiterjesztették e' tárgyra figyelmöket az ország' rendei,'s egy külön felirás által megkérték ő Felségét, hogy a' Duna' szabályozását tárgyazó adatokat és terveket velök közöltetni méltóztassék, de akkor e' felirás siker nélkül maradott. Ha közohajtás volt akkor ezen tárgy, sürgető szükséggé nevelték azt azon iszonyú pusztítások, miket a' Dunának áradása a' legközelebb lefolyt néhány évek alatt okozott. Örömmel fogadtuk a' kir. előadásoknak ezen pontját, mellyben ő Felsége megelőzve közohajtásunk' kijelentését, minket a' sürgető tárgy feletti tanácskozásra hivott fel, 's nem is késtünk a' legelső felirásban, mellyet ezen országgyülésről

felterjeszténk, újra kérni a' szabályozást tárgyazó minden adatoknak, terveknek 's előmunkálatoknak közlését. Azonban a' kir. válasz, melly felirásunkra folyó évi januar' 4kéről adatott ki, csak arról tudósít bennünket, hogy a' Duna' szabályozását tárgyazó szükséges vizmérési adatok már megvannak, 's az abrosz is rövid időn elkészülend, de semmit ezekből velünk nem közöl, sőt egyenesen azt állítván, hogy a' szabályozásnak teljesítése a' helytartótanácsot illeti, csak ajánlatokra 's némelly akadályok' elhárítását tárgyazó törvények' alkotására szólít fel benünket.

Mi azonban meg valánk győződve, hogy ezen oriási munka csak a' nemzet' minden erejének tetemes megfeszítésével leszen eszközölhető, apróbb és gyakran czél elleni foltozások pedig csak erőpazarlások, mellyek haszon nélkül kifárasztják a' nemzet' készségét; meg valánk továbbá győződve, hogy tetemes áldozatokat csak úgy lesz kész tenni a' nemzet, ha egész kiterjedésben ismeri a' tárgyat, hová azon áldozatok fordíttatnak, ismeri a' nehézségeket, mellyekkel küzdeni kell, 's az eredményeket, mellyek hihetőséggel számíthatók, 's mélyen keblünkben viselve gyászos emlékét azon rettentő csapásnak, melly hazánk' fővárosát majdnem végveszélylyel sujtotta, meg nem nyugodhattunk a' kir. válasznak ezen általános tartalmában, melly minket az országos ajánlatok' terhén kivül az egészből kizárni látszatott. Újabb felirást készítettünk tehát, 's az adatoknak és terveknek velünk még ezen országgyülésen leendő közlését ismét sürgettük. De mielőtt ezen felirás felterjesztethetett volna, közelgetvén az országgyülés' berekesztésének már kitűzött határideje, láttuk, hogy azon számos nagy fontosságú tárgyak mellett, mellyek folyamatban vannak, a' kivánt adatok' közlésével sem történhetik már ezen országgyülés alatt elhatározó rendelkezés, 's inkább akartuk az egésznek részletes tárgyalását egy országos választmányra bízni, 's annak jelentésétől függeszten

fel a' további intézkedéseket, mint adatok és tervek nélkül akármelly ajánlatba bocsátkozni, mellynek mértékét adatok' hiányában még csak közelítőleg sem számíthatánk, és e' nagy tárgynak bővebb megvizsgálását a' nemzet jusaitól elvonni. Ugyan azért e' tárgyban megbízott országos választmány' kinevezése iránt törvényjavaslatot készítettünk, 's azt ő Felségének fölterjesztettük. Kölcsönös egyezkedések által csakugyan meg lett állapítva ezen törvény, mellyben az országos választmány olly utasítással küldetik ki, hogy a' Dunának 's egyéb folyamoknak szabályozását Buda és Pest' városának', 's egyéb szomszéd' vidékének biztosítását tárgyalja, 's ezen tárgyakat érdeklő 's velök egész kiterjedésében közlendő adatoknak és terveknek használásával, azon elvekre és arányra nézve, melylyekhez a' további munkálódások alkalmazandók lesznek, mind az iránt, hogy micsoda módokkal és minő felügyelés alatt lenne maga a' szabályozás gyakorlatilag eszközlendő, 's a' magánosoknak közczéllal összeütköző érdekei, miképen lesznek törvénynyel elintézhetők; végre azon segéd forrásokról, mellyek az ország' alkotmányának, és minden rendbeliek' igazainak épségben tartása mellett, e' czélra használtathatnának a' közelebbi országgyulésig, mellyen e' tárgy mulhatatlanul fel fog vétetni, kimerítő véleményes jelentést készítsen. —

A' hitelnek és kereskedésnek, mellyek nélkül korunkban nemzet virágzó nem lehet, leghatalmasabb eszközei a' váltók, s legerősebb támaszai a' váltó-törvények. A' váltók hajdan csak egyszerü eszközei valának a' pénzek' átszállításának, melly a' durva erőszak' véres harczainak azon korában, mindig sok költséggel és gyakran veszélyel is járt. Utóbb azonban mind inkább elterjedtek azok, 's most már életerőt teszik a kereskedésnek, mert forgathatóságok által sokszorozva nevelik a' forgásban levő pénzmennyiséget. 's nélkülök bár melly nemzetnek leg-

virágzóbb kereskedése is hamar elakadna. A' váltótörvények az egész kereskedői müvelt világnak köztörvényei, mellyek fővonásaikban minden müvelt nemzeteknél ugyan azok. Hazánkban a' sinlődő kereskedésnek, 's a' hitel' csökkent állapotjának nem ugyan egyeduli, de bizonyosan egyik legnagyobb oka volt az, hogy váltótörvények' hiányában nálunk a' váltók' forgathatása alig vala lehető, külföldön pedig magyarországi váltót külföldi kereskedő' kezessége nélkül csak ritkán fogadtak el. A' magyar kereskedés tehát egyedul a' forgásban levő pénzmennyiségre vala szorítva, 's azt nem nevelhette, a' forgást gyorsabbá nem tehette, azon eszközök által, mellyeket más nemzetek e' részben annyi sukerrel 's olly fényes eredményekkel használnak. Káros hatással volt az a' termesztők' osztályára is, mert hitel és szorgalom, termesztés és kereskedés mindig viszonyos kapcsolatban állanak. Hol a' hitel' hiánya a' forgásban levő pénznek csekély mennyisége, 's annak lassú forgása miatt a' kamatláb magasabban áll, ott a' mezei gazdaság' javítására, 's ez által a' termesztésnek nevelésére, vagy az ipar, és szorgalom' egyéb ágainak megalapítására 's terjesztésére, szükséges tőkéket sokkal nehezebb megszerezni, nehezebb a' kölcsön vett pénznek nagy kamatját nyereséggel ismét szorgalom által kiteremteni, 's ezért a' fekvő birtok' ára alantabb áll, a' termesztés kisebb, 's az egész nemzet' összes értéke bizonyosan kevesebb.

Régen érezte már a' nemzet ezen hiányoknak nyomasztó sulyát, 's már 1790dik esztendőben meg vala bízva egy országos választmány, hogy a' törvénykezési egyéb tárgyak között egy váltó-törvénykönyvet is készítsen. Fél század mult el már azóta, mellynek első felét véres harczok' gondjai és veszélyei foglalták el; de későbben a' békesség' áldásai között hazánkban is mind inkább ébredni kezdett a' szorgalomnak 's kifejlődésnek ezer akadályokkal

küzdeni kénytelen ösztöne: városaink nevekedtek, kalmárok, tőzsérek, kereskedők szaporodtak, kézmüvesink jobbak és számosabbak, a' mezei gazdálkodásnak minden ágaira gondosabb mivelés fordíttatik, a' szorgalomnak több ágai, mellyek eddig ismerve nem valának, vagy figyelembe nem vétettek, ujabb jövedelem-forrásokat nyitának; kényelmeink szaporítják szükségeinket, 's ez ismét kettőzteti a' munkásságot, 's igy minden akadály a' mi a' szorgalmat zsibbasztja, 's a' kifejlődést gátolja, naponkint inkább érezhető lett, 's annak elhárítása mind inkább közszükséggé vált.

Ezen közszükség hozta létre a' váltó-törvénykönyvet, m llyet jelen országgyülésen elkészítettünk. Hatása és következései bizonyosan hasznosak lesznek, mert emelik a' hitelt, erőt, és életet adnak a' kereskedésnek, 's új ösztönt a' szorgalomnak. De ne várjunk azoktól lehetetlent, ne higyük, hogy ezen következéseket azonnal minden polgár teljes mértékben érezni fogja, ne gondoljuk, hogy a' külföld majd egyszerre elönt benünket pénzével, 's a' kamat-láb nálunk is egyszerre száztól háromra négyre száll. Mind ezekhez idő kell, és kitürni-tudás. — Kereskedést, szorgalmat a' törvény nem teremthet, a' törvény csak ezeknek akadályait háritja el, a' többit idő és a' nemzet' ereje és gondossága fejti ki.

Nem tartjuk szükségesnek bővebben fejtegetni ezen váltótörvények' tartalmát. Az első részre nézve, melly az anyagi váltójogot foglalja magában, kevés volt kölcsönös értekezésünkben a' fenakadás és a' nehézségek, mellyek előgördíttettek, leginkább a' második részt, különösen a' váltótörvényszékek' elrendezését tárgyazták. Mi ezen törvényszékek' tagjaira nézve szabad választást kivántunk, úgymint azt a' kerületi választmány, melly a' munkát kidolgozta, javaslatba hozá: midőn pedig a' kerületi többség ezt úgy módosította, hogy minden törvényhatóság azon

váltótörvényszékhez, mellyhez tartozik, egy tagot jeleljen ki, 's ő Felsége csak ezekből nevezhesse ki a' birákat; a' feltörvényszékhez pedig első felállításkor szinte a' megyék, utóbb az altörvényszékek tegyék a' kijelelést; mi ezen végzéshez szorosan ragaszkodtunk, a' többség azonban, midőn már látta, hogy a' kormány' ellenkezése miatt ezt kivívni nem lehet, nem akarván ezen az egészet koczkáztatni, szavazatunk' ellenére megegyezett a' biráknak ő Felsége általi kinevezésében, 's igy e' részben a' t. RR. utasítását sükeresíteni képesek nem valánk.

A' váltótörvények' folytában szükséges vala még némelly tárgyakat figyelembe venni, mik nálunk törvénynyel eddig czélszerűleg elintézve nem valának. Ugyan azért törvényt alkottunk a' kereskedőkről, 's a' kereskedői czimnek bejegyzéséről, úgy szinte a' kereskedői könyvekről, azoknak formájáról és hitelességéről, mik eddig hazánkban a' legtöbb kalmároknál rendetlenek és hiányosok valának, 's mikre nézve mind a' külső forma, mind a' pontosság' tekintetéből, már csak azért is a' legnagyobb szigorúság szükséges, mert félpróbát tevő erővel vannak a' törvény által felruházva. Törvény által rendelkeztünk a' kereskedés' fenállásánál levő kölcsönös jog' viszonyairól, a' kereskedés' megszüntéről, a' gyárok' jogviszonyairól, a' kereskedői testületekről és alkuszokról, a' fuvarosokról, 's a' közkereseti társaságokról, és ezek közt különösen a' részvénytársaságokról mik lassankint hazánkban is szaporodnak már, 's mellyek korunkban az ipar' és szorgalom' mezején, a' nemzetek' és emberiség' hasznára annyi és olly nagyszerű vállalatokat hoztak létre, mik egyes ember' erejének 's hatalmának lehetetlenek valának, 's úgy hiszszük, hogy mind ezen törvények hitel' és kereskedés' emelésére kedvező hatással lesznek.

Az adósságoknak elsőbbség végetti betáblázásáról törvényeink' eddigi rendelete nagyon felületes és hiányos

volt, 's ebből gyakran igazságtalan 's a' közhitelre nézve ártalmas következések származtak. Mí tehát e' tárgyat is tanácskozás alá véve, mindent a' mit e' részben szükségesnek hittünk, újabb törvények által elhatározánk. Ezen újabb törvényben a' királyi városokra nézve meghatározánk azt is, hogy azok tartozzanak minden polgárnak ingatlan vagyonát felmérve és összeirva, egy tökéletes birtokkönyvet a' betáblázási könyvvel összekötni, ezentúl nálok a' betáblázás mindig csak különösen megnevezett ingatlan vagyonra történhessék, 's valamikor az adós ollyan ingatlan vagyonát, mellyen betáblázott adósság fekszik, eladja, minden arra betáblázott hitelező tudósittassék, 's a' vevő mind addig, mig azok ki nem elégitteték az eladónak a' vételbeli summából semmit le ne fizessen, különben felelettel tartozik, 's a' betáblázott adósság tovább is azon vagyont terheli. Igy tehát a' hitelező a' földkönyvből, mellyben időnkint minden birtokváltozások pontosan feljegyzendők, adósának vagyonát mindig megtudhatja, a' betáblázási könyvből megláthatja, hogy egyik, vagy másik vagyont mennyi adósság terheli, 's ez által a' biztosság és a' hitel tetemesen nevekedik. A' nemesi javakra nézve is kiterjesztettük mí a' törvénynek azon rendeletét, hogy betáblázásokat csak az ingatlanokra lehessen tenni, mert az ingók bizonytalan és változó értékűek, könnyen elveszhetők vagy elrejthetők lévén, a' betáblázásnak biztos alapúl nem szolgálnak, 's igy, ha a' betáblázás ezekre is kiterjesztetik, akkor annak czélja tévesztve van, 's az egész betáblázási rendszer megzavartatik. Elhatároztuk továbbá azt is, hogy a' megyékben is addig, mig rendes földkönyvek hozatnak be, olly esetben, midőn az adósnak valamelly kijelelt birtokára történt a' betáblázás, és az adós azon birtokát elidegeniti, a' vevő tartozik mind azon hitelezőket, kik követeléseiket különösen azon birtokra betábláztatták, annak megvételekor

tudósítani, 's őket kielégíteni, vagy azon adósságokat a' megvett birtokkal együtt általvállalni. Azt azonban, hogy a' rendes birtokkönyv a' nemesi javakra nézve is törvény által kötelezőleg behozattassék, még most sok tekintetek lehetetlenné tevék, azonban ohajtani lehet, hogy az akadályok' megszüntével ez minél előbb megtörténhessék, mert csak ez az egyetlen egy biztos mód a' betáblázásoknak hitelt, és a' birtok' becsét emelő hatását, a' nemesi javakra is kiterjeszteni.

A' csődületi rend vagy is inkább azon szabályok, mellyek az értékében megbukott adós' hitelezőinek összehivására 's kielégitésére nézve hazánkban eddig fenállottak. 's mellyek nagy részben nem törvényeken, hanem a' legfőbb törvényszékek' itéletein alapultak, azon hosszu idő, melly a' csődületi perek' bevégzésére szükséges vala, azon számos visszaélések, mellyek mellett a' csődületi pereknek gyakran készakartva hosszabbított folyamatja alatt a' hitelezők' kárával mások emésztették el a' csődületi tömeg' nagy részét, 's azon mindennapi tapasztalás, hogy egy mesterségesen elintézett csalfa bukás legbizonyosabb út vala sokaknak a' meggazdagodásra, hitelünket nem keveset csökkenték. 'S valóban ideje volt már, hogy e' tárgyat a' törvényhozás, szigorúbb, határozottabb rendelkezések által tisztába hozza. Elkészítettük tehát mi a' csődületi rendet, melly nélkül a' váltótörvényt behozni sem lehetett volna, mert az eddig fenállott szabályokban, csődületeknél a' váltók' sorozatáról semmi különös rendelkezés nem vala, minthogy azokat, mint különös figyelmet érdemlő kötelezvényeket törvényeink nem ismerték. Megszüntettük a' csődulet' megrendelésében eddig olly sokszor előfordult önkényes eljárást, 's azt a' bíróságnak törvényes itéletére bíztuk, a' csődületi tömeg' kezelésére való felügyelést a' hitelezőknek adtuk által, a' perben eddig követett hosszas eljárást a' lehetőségig megrövidí-

tettük, a' követelések' sorozatát az igazság' és méltányosság' egyszerübb alapjaira építettük, gondoskodtunk a' felsőbb birói megvizsgálásnak hamarításáról, 's a' végrehajtásnak és valóságos kielégitésnek könnyebbitéséről, korlátoltuk a' hitelezők' kijátszására czélzó visszaéléseket, 's a' csalfa bukást szigoruan büntetni rendeltük. Mind ezen intézkedések egy törvényczikkbe foglaltattak, és ha szorosan megtartatnak, nem kételkedünk, hogy az eddig naponkint szaporodó igazságos panaszok e' részben is megszünnek.

A' nemzeti bank' felállítása, hitelünk' és kereskedésünk' virágzására, felette hasznos, sőt mulhatatlanul szükséges volna, 's meg vagyunk győződve, hogy e' nélkül a' váltótörvények' jótékony hatása is sokkal kisebb lesz; ugyan azért, hogy annak minélelőbbi létrehozása eszközöltethessék, egy országos választmányt kivántunk megbizni azzal, hogy minden körülményeket fontolóra véve, annak mikép lehető felállítása iránt tervet készítsen, 's ezen nemzeti kivánatot ő Felségének felterjesztettük; de felirásunk sükeretlen vala, mert arra válasz nem érkezett. Jövendőre tehát szükségesnek véljük, hogy a' nemzet e' tárgyat újabb buzgósággal felfogja, 's annak létesítésére minden módot megpróbáljon; mert nélküle kereskedésünk szabad és független világ-kereskedés soha nem lehet.

A' kamatoknak rendes fizetését gyakran hosszú évek' során elmulasztván az adósok, ez által nem csak sok jólelkü egyes hitelezők károsodnak, hanem számos alapítványok is tetemes csorbulást szenvednek, mert a' kamatoknak évenkinti hasznát elveszik: sőt épen e' miatt nem állhatnak fel biztosan hazánkban ollyan közhasznú intézetek, mellyeknek gyarapodása az évenkint pontosan fizetendő kamatok' hasznaira vagyon számolva. Különösen érezhető volt ezen hiány nálunk azért, mert törvényke-

zésünk' hibás rendszerénél fogva, több évek kellettek a' világos adósságoknak törvényes útoni behajtására; 's ha valamelly pontosan nem fizető adósnak felmondatott is a' tőke, a' hitelező még is elvesztette kamatjainak kamatját. Elhatároztuk tehát, hogy az elmulasztott kamatoknak kamatját is már előre lehessen kötelezni, 's ez által akartuk a' hitelezőket biztosítani, de ő Felsége javaslatunkat el nem fogadta. 'S így e' tárgyban törvényt alkotni nem lehetett. Azonban e' hiányon is segítettünk nagy részben azon törvény által, mellyet a' szóbeli perek iránt ezen országgyülésen alkottunk. Ugyan is:

Mind a' fenemlített tekintetekből, mind pedig azért, hogy azon világos adósságokra nézve is, mellyek nem váltóbóli tartozásokból származnak, legyen egy rövidebb és kevesebb költséggel járó per' útja, mellyel a' jólelkű hitelező könnyen pénzéhez juthasson, a' szóbeli perek' birósságának hatóságát az 1836dik eszt. 20dik törv. cz. 2dik §nak eseteiben, 200 ft. tőke summának erejéig egy újabb törvény által kiterjesztettük; 's elhatároztuk azt is, hogy midőn a' hitelező a' tőkét felmondani nem akarja, a' hátra levő kamatokat 200 ft. erejéig szinte szóbeli per' utján követelhesse; és hogy olly esetben, midőn az adós magát a' szóbeli per' birósága alá vetette, ha világos az adósság, bár melly summának erejéig szóbeli perbe vonattathassék.

Ugyan a' hitelnek és a' közigazságnak tekintetéből egy külön törvény által elhatároztuk azt is, hogy az önkényes sequestrumok a' birói itéletek' végrehajtását ne akadályozhassák; késlető parancsolatok pedig csak valamennyi hitelezőnek világosan kijelentett megegyezésével adathassanak.

Azon törvényczikkelyt, mellyet a' mult országgyülésen a' pénzbeli elmarasztalásokat magokban foglaló birói itéletek iránt alkottunk, újabb czélszerű változások-

summa törvény előtt teljesen azon természetű legyen, milylyen a' megváltott urbéri telek vala.

Nem kényszerítő ezen törvény' rendelete, nem sérti senkinek jusait, nem korlától törvényes szabadságot, de szelid szavának hatalmas erejével lerontja azon elválasztó falat, mellyet a' nép és szabadság között káros előítéletek' alapján emelt egykor a' hajdankornak hibás felfogása. Hatása lassú lesz talán, de biztosabb, 's következései nagyok és bizonyosak. A' szorgalomnak két hatalmas rugója van: szabadság és tulajdon. Két hatalmas ösztön ád a' polgárnak erőt 's lelkesedést a' hon' védelmében, 's e' két ösztön: szabadság és tulajdon. Csak két erő köti biztosan a' népet honhoz és törvényhez, 's e' két varázs erő: szabadság és tulajdon. Azon törvény, mellyet az örök megváltásról alkotott mostan a' törvényhozás, a' szabadság és tulajdon' boldogító közáldásainak első alapját tette le, 's ezen alapról biztosan fog emelkedni honunk' szebb jövendője. A' tulajdonnal biró szabad polgárok' számát neveli ezen törvény, pedig csak ezek által erős a' haza, mert a' szabadság többekkel megosztva, becsében nem veszt, sőt erejében nyer, 's biztosságában nevekedik.

A' jobbágyok' örökösödése iránt hazánkban eddig nem a' törvény, hanem a' felette különböző 's bizonytalan, gyakran változó 's igazságtalan helybeli szokások szolgáltak szabályul. Ideje volt már, hogy ezen ingatag állapot eltöröltessék, 's megszünjék azon helytelenség, mi szerint ugyan azon hazában, ugyan azon polgárok között, olly fontos és mindennapi kérdések iránt, minők az örökösödés' kérdései, minden faluban más törvény létezett. Tanácskozás alá vettük tehát e' tárgyat, 's a' jobbágyok' örökösödéséről egy részletes törvényt alkottunk, 's annak rendeleteit minden földesuri törvényhatóság alatt levő, 's akár urbéri, akár szerződési vagy

kiváltságos helyeken lakó nem nemes személyekre, 's azoknak örökösödésére, sőt az ingatlan jobbágyi javak iránt a' nemesekre is egyformán kiterjesztettük.

Azon számos, és gyakran akarva, gyakran vétkes gondatlansággal okozott károsítások, mellyek a' mezei gazdálkodás' körében a' gazdának örömét 's reményeit megrontva, türelmét fárasztvâ, szorgalmat és iparkodást gátolnak, annál inkább magokra vonták a' törvényhozás' figyelmét, mert nálunk a' népnek ezen hibára szokásbeli hajlandósága van, melly, úgy látszik, naponkint terjed és nevekedik. Az e' féle károsítások' meggátlására, 's a' vétkesek' fenyítésére tehát törvény által egy részletes mezei rendőrséget kivánván megállapítani, annak kidolgozását egy kerületi választmányra biztuk, melly kitünő szorgalommal teljesítvén munkáját, azt mí haladék nélkül tanácskozás alá vettük, 's hosszas ideig folytatott kölcsönös értekezések után jött létre a' törvény azon alakban, mint a' törvénykönyvben foglaltatik. Sok ollyan intézkedés van ezen törvényben, a' mi pontosan teljesítve kétségen kivül czélszerü leend, és ha még abban hiányok volnának, méltóztassanak a' t. RR. kegyesen figyelembe venni, hogy a' hosszas közértekezések' folytában sokat nem lehetett ez uttal tisztába hozni, mit idővel a' gyakorlat fog kifejteni. 'S e' tárgyat talán legkevésbbé lehet félteni attól, hogy hiányainak pótlása jövendőben elhanyagoltassék, mert épen azon osztályt, melly eddig a' törvényhozásban legnagyobb részt vesz, a' földmivelők' osztályát, a' mindennapi tapasztalás arról felejtkezni nem engedi.

Ezen törvény még csak első létrehozása egy uj eszmének, melly bizonyosan sok jónak, hasznosnak magvát hordja már kebelében. Ha népünk lassanként ez által megszokja a' rendet, 's megtanulja tisztelni másnak tulajdonát, ha elhagyja másra nézve káros, magára

nézve pedig ritkán hasznos pajkosságait, idővel még ebből a' helységeknek, 's azok' előljáróságának czélszerű elrendezése jöhet létre, de mind ezek csak a' törvény' szigorú 's pontos teljesítésével remélhetők. Hanyagság a' végrehajtásban jelenre 's jövőre semmivé teheti annak jótékonyságát, 's ez akkor nem a' törvény' hibája leend.

A' mezei rendőrség' folytában, a' marha-vészről is, melly már egy idő óta évenkint előforduló pusztításaival annyi tetemes károkat okozott, azon kerületi választmány, melly a' mezei rendőrséget kimunkálta, egy törvényjavaslatot készített. Ezen javaslat a' terjedő bajnak elfojtására 's meggátlására egy olly eszközt foglal magában, melly jóformán csak egyetlen egy, mi czélra vezethet, 's melly Európa' némelly müveltebb tartományaiban már fenáll, hazánkban is egyes helységek által sükerrel gyakoroltatott; tudniillik ragály' idején, vagy annak a' vidékhez közelítésekor minden beteg és gyanús marhát levágni bőrével együtt elásni s a tulajdonosnak teljes mértékü kárpótlást adni. Ezen kárpótlás egy olly közpénztárból volna fizetendő, melly minden marhára évenkint kivetett valamelly csekélyebb fizetésből alakulna.

Mivel azonban épen ezen évenkénti fizetés' terhét, határozott utasítások nélkül, küldőinkre nem vállalhattuk, az idő pedig már rövid volt arra, hogy ez iránt utasítást kérjünk, a' javaslatot tanácskozás alá nem vehettuk, hanem elhatározánk, hogy azt küldőinkkel bővebb megfontolás végett mindenesetre közlendjük; mert csakugyan szükséges, hogy e' tárgyban már egyszer gyökeres orvoslás 's biztosító rendelkezés tétessék. Mi is tehát */. alatt alázatosan ide zárva bemutatjuk a' kerületi választmánynak ezen javaslatát, melly, minthogy kerületi tanácskozás alá sem vétethetett, 's igy az országos ülésbe nem vitethetett az országos iratok közt nem találtatik.

A' vizekről és csatornákról, a' kártékony vízi munkálatokról, 's azoknak eltörléséről eddigi törvényeink felette hiányosak. E' tárgyat is tehát tanácskozás alá vették az ország' rendei, 's a' felett egy újabb törvényben rendelkeztek.

Azon sulyos sérelmeket és kivánatokat, mik a' vallás' tárgyában már az 183⅔dik évi országgyülésen hosszabb ideig tanácskozás alatt valának, de akkor a' fő RR. ellenkezése miatt ő Felségéhez föl nem terjeszthettek, ismét tárgyalás alá vették az ország' rendei, 's hosszabb vitatások után több pontokra nézve meg lett a' két tábla közt az egyesség, 's ezeket egy külön törvényczikkelybe mellyet ⁄⁄. alatt alázatosan ide zárunk, ő Felségének föl is terjesztettük, a' miben pedig meg nem egyezhettünk, minő például az általmenetelek' kérdése volt, annak további vitatását fentartottuk. Feliràsunkra, melly a' két táblának hosszabb ideig tartó egyezkedése miatt csak későn küldethetett fel, az országgyülésnek utósó napjain érkezett a' kir. válasz, mellyben azt mondja ő Felsége: hogy mivel a' felirás csak e' napokban küldetett fel, a' tárgy' fontossága pedig annak vég-elhatározásához több időt kiván, az országgyülésnek berekesztéséig elhatározó kir. válaszát ki nem adhatja, hanem kegyesen gondoskodni fog, hogy az, minélelőbb elintéztessék. Hasznos és szerencsés eredménynek tartjuk mi e' tárgyban már azt is, hogy a' főrendi tábla felirásunknak számos nagy érdekü pontjait elfogadta, 's igy ezek iránt most már a' két táblának egyesített akaratjából származott országos határozat áll fen. Biztosan reméljük, 's méltán várjuk Fejedelmünk' igazságától, hogy ezen országos határozatot ő is elfogadja, 's ekép a' vallás' és lelkiösméret' szabadságát teljesen biztosítva polgártársaink' megzavart nyugalmát ismét visszaadja.

Midőn ezen fenemlített felirás és törvényczikkely

felett a' két tábla' egyessége megkészült, a' fő RR. azon utósó izenetben, mellyet e' tárgy iránt hozzánk küldöttek, arról is tudósítának benünket: hogy az ország' primása az egyházi rend' nevében ezen törvényczikkelynek nyilván ellenmondott, 's a' világi fő RR. közül is némelly tagok ezen ellenmondásra nézve az egyházi rendhez csatlakoztak. Mi azonban az említett ellenmondást csak úgy tekintettük, mint annak egyszerű kijelentését, hogy a' főrendi táblának kisebb része a' többség által elhatározott törvénynek alkotásához nem járult. És igy ezen egyszerű kijelentést nem a' fő RR. izenetébe, mellyben csak a' többség' határoztának van helye, hanem inkább a' fő RR. naplójába tartózónak vélvén, azt határozottan visszautasítottuk; megjegyezvén válaszizenetünkben azt is, hogy a' törvények elleni ellenmondásnak soha senkitől és semmi tekintetben helye nincs, és hogy a' végrehajtó hatalomra bizzuk minden kivétel nélkül, 's hajthatatlan szigorúsággal teljes és tökéletes sükert szerezni a' törvényeknek.

A' nagyváradi és volt rozsnyói püspököknek némelly rendeleti 's pásztorlevelei ellen, mik a' vegyes házasságokat, és azok' egyházi megáldását tárgyazták, Bihar és Gömör vármegyék sérelmet panaszolva szólaltak fel. Mi ezen tárgyat köztanácskozás alá vevén, csakugyan sértve láttuk az említett egyházi rendeletek által a' törvényt, és megzavarva a' békés polgárok' nyugodalmát. Sérelmünket tehát egy külön felirásba foglalva kivántuk ő Felségének fölterjeszteni, de abban a' főrendi táblának többsége meg nem egyezett, hanem arra szólított fel benünket, hogy föl levén ezen tárgyak már úgy is a' panaszolkodó megyék által ő Felségéhez terjesztve, mi a' felirási javaslattól álljunk el; hanem inkább a' vegyes házasságok' kötésére nézve is olly törvényes rendszabásokról gondoskodjunk, mellyek a' különböző vallások' elveinek megovása mellett egy részről a' vegyes házasságokat az 1790: 26. tör. ren-

delete szerint minden akadályok ellen ezentúl is ótalmazzák; más részről pedig az egyházi rendet minden lelkiösméretbeli erőtetés ellen biztosítsák. Mi ugyan tovább is szorosan ragaszkodtunk felirási javaslatunkhoz, 's annak fölterjesztését ismét sürgettük; de a' fő RR. azt folyvást ellenezték. 'S igy ezen felirás ő Felsége elébe nem terjesztethetett. Azt azonban a' fő RR. felszólításának következésében még is czélszerűnek láttuk, hogy az 1790: 26. t. cz. nek a' vegyes házasságoknak catholicus lelkipásztorok előtt leendő kötéséről szóló rendelete úgy módosittassék, miszerint azok ennekutána mindenkor a' vőlegény' vallásán levő lelkipásztorok előtt, 's annak vallási szertartásai szerint köttessenek. Ezen módosítást is beleiktattuk tehát a' vallás' tárgyában készített törvényczikkelybe, mellyre mint a' fentebbi pont alatt említettük még kir. válasz nem érkezett. Fájdalmas volna, ha ezen sérelmet okozott nagyváradi példa több követőkre is találna, 's Magyarországban is, mint Europa' több tartományaiban, ezen kérdés ujabb és keserűbb ingerültséget okozva megsemmisitené reményeinket, mellyeket a' béke' nyugalom' és egyetértés' helyreállitására nézve a' két tábla között több pontokban sikerült egyesség után táplálni kezdettünk.

A' görög n. e. vallásuakra nézve is több sérelmek és kivánatok adattak elő némelly törvényhatóságok által. Ezek iránt is tehát egy törvényjavaslatot készítettek a' KK. és RR. mellyet ///. alatt alázatosan idezárunk. De hosszabb vitatások után sem valának képesek javaslatunk' elfogadását eszközölni, és igy e' tárgy ezen országgyülésen be nem végeztethetett.

Azon biztosság, melly az 1836. 21. t. cz. következésében kiküldetett, hogy Kraszna Közép-szólnok, Zaránd vármegyéknek és Kővár' vidékének tökéletes visszacsatolását eszközölje, munkálódását még be nem fejezvén, felirást készítettek a' KK. és RR. mellyben azon biztosság'

munkálodásának siettetését sürgették, 's ezen felirást a' fő RR. is csekély módosítással elfogadván, az ő Felségéhez föl is terjesztetett.

Továbbá törvényjavaslatot készítettek a' KK. és RR. az iránt is, hogy az unitaria vallás Magyarországban is törvény által bevett vallásnak tekintessék. A' fő RR. a' bevételre nézve ugyan az elvet elfogadták, a' törvény' alkotását azonban akkorra kivánták halasztani, midőn majd a' visszakapcsolás' tökéletes teljesítésére kiküldött biztosságnak munkája bemutattatik, 's országos tárgyalás alá vétetik. 'S igy e' törvény a' jelen országgyülésen nem létesülhetett, de reményleni lehet, hogy a' jövő országgyülésen annak létrehozása, sem a' fő RR-nél kik az elvben már megegyeztek, sem ő Felségénél nehézségre nem talál.

Felirási javaslatot készítettek a' KK. és RR. azon sulyos sérelmek iránt is, miket Bars vármegyében a' közgyülésnek törvény elleni eloszlatása, a' tisztujitószéknek szinte törvényt sértő vezetése, több tisztviselőknek hivatalaiktól helytelenül történt felfüggesztése, a' megyei végzéseknek főbb hatalom általi megsemmisítése, 's egyéb e' részben elkövetett törvénytelenségek okoztak. Ezen felirási javaslatot, mellyet mi 4 /. alatt minden e' tárgyat érdeklő mellékletekkel együtt alázatosan ide zárunk a' fő RR. el nem fogadták, azt hozván elő különösen, hogy a' kérdéses tárgyat, minden közelebbi körülmények' ismerete nélkül kellőképen megbirálni nem lehet, 's mivel Bars megyének kebelébe kir. biztosi vizsgálat vagyon rendelve, annak eredményei által a' ne talán létesülő aggodalom megszünhet, és ha panasz volna is, ez azután alaposabban terjesztethetnék fel. Nem valának ezen okok elegendők arra, hogy izenetünkben, 's felirási javaslatunkban felállított nézeteinktől elálljunk; mert nem abban láttunk mi sérelmet, hogy ő Felsége vizsgálatot rendelt, hanem hogy a'

kir. leiratok, mellyek Bars vármegyéhez érkeztek, egy oldalú tudósítások' következésében előbb sujtottak, hogy sem a' dolog kellőképen megvizsgáltatott volna, 's épen akkor midőn az állítólag elkövetett rendetlenségek' megvizsgálását panaszolják, a' megye pártoskodással, egyes személyek pedig a' közbátorságra nézve veszélyes törekvéssel vádoltatnak, 's a' megye főbb tisztviselői a' rendes bíróság' elmellőzésével, csupán kormányi parancsra hivatalaiktól megfosztattak. Előadtuk mind ezeket a' fő RR-hez küldött 2dik izenetünkben, de ők ezután sem hajoltak javaslatunkra. Több izeneteket váltottunk még e' tárgy felett, 's az utósót az ország-gyülés' végnapjaiban küldöttük által; de sükeretlenek valának mind ezek, 's felirási javaslatunk ő Felsége elébe nem juthatott.

Az országnak általános, és az egyes törvényhatóságoknak külön sérelmeit 's kivánatait, mind azokat mik előbb már fölterjesztve valának, de orvosolatlanok maradtak, mind azokat, mellyek az utósó országgyülés óta történtek, tárgyalás alá vették a' KK. és RR. Ezek közül némelly pontokra nézve a' két tábla között egyesség nem eszközöltethetett; de a' többi pontok ő Felségéhez fölterjesztettek. Érkeztek is ő Felségének a' fölterjesztésekre kir. válaszai, mellyek azonban fölterjesztett sérelmeink' legnagyobb részéről általában hallgattak, de egyébkint is csak igen kevés pontokra valának kedvezők. Mi tehát mind azokat mik ezen kir. válaszokban kedvezőleg valának eldöntve, a' mennyiben czélszerűnek láttuk, törvényczikkelybe foglaltuk, a' többire pedig az orvoslásnak sürgetését továbbra is fentartottuk.

Fájdalommal jelentjük a' t. RR-nek, hogy azon sérelemre nézve, mellyet a' zala-egerszeghi híd-vám' szedését eltiltó parancsolat ellen 1830ik esztendőben fölterjesztették az ország' rendei, 's mellynek orvoslását ezen

országgyülésről ismét sürgettük, ő Felségének f. évi apr. 30án kiadott válasza ismét határozottan megtagadó.

Hasonlóul megtagadó a' kir. válasz azon sérelmünkre is, mellyet a' megyei pecsét' magyar körirását eltiltó főbb rendeletek ellen előadtunk. Pártolták ugyan panaszunkat az ország' rendei, 's az ő Felségének apr. 15ki felirásban föl is terjesztetett. De a' folyó évi apr. 29én kiadott kir. válasz erre nézve azt mondja, hogy a' hitelesség és kiváltság törvény szerint egyedül ő Felségétől származhatván, ezen fejedelmi jusának korlátolásában meg nem egyez. Az országgyülésnek hamar következő berekesztése ujabb felirást már meg nem engedett, és igy ezen sérelemnek orvoslását eszközölni képesek nem valánk.

Azon sérelmünket, melly 1836ik esztendőben a' követi jelentések kinyomtatása iránt kiadott, 's jövendőre minden e' féle nyomtatást eltiltó főbb rendeletekből származott, szinte fölterjesztették az ország' rendei; de ugyan azon kir. válaszban ő Felsége, minden a' sajtót érdeklő sérelmeket, a' sajtó iránt alkotandó törvénynek tárgyalásához utasít.

A' hétszemélyes táblának özvegy Séllyeiné asszonyság' perében hozott itélete iránti sérelemre nézve a' fölterjesztést nem eszközölhettük, mert a' fő RR. abban meg nem egyeztek; azt állítván, hogy az 1790. 12. t. cz. rendeleténél fogva, a' főtörvényszék által hozott egyes birói itéletet ő Felsége elébe orvoslás végett fölterjeszteni nem lehet.

Ellenben azon sérelem, melly az egyházi rend' végrendeleteire nézve érkezett ujabb megszorító rendeletekből származott teljesen orvosolva van, mert ő Felsége kir. válaszában kijelenlette, hogy azon rendeletek már meg vannak szüntetve.

Azon követelésekre nézve pedig, miket megyénk, és

több törvényhatóságok leginkább a' franczia háboru' idejéből a' kir. kincstáron követelnek, biztosította kir. válaszában ő Felsége az ország' rendeit, hogy mihelyt az illető megyék hátra lévő felvilágositásaikat beadják, valósággal kimutatott követeléseikre nézve azonnal ki fognak elégíttetni.

A' sérelmek' és kivánatok' tárgyalásakor előadtuk mi a' t. RRnek azon vitatását is, melly a' Balaton' tavának lecsapolását, 's egy hajózható csatorna által a' Dunávali összeköttetését tárgyazta. De az országos rendek indítványunkat nem pártolták, hanem benünket az 5⅞. alatt ide mellékelt végzés által, a' vizek és csatornák felett épen tanácskozás alatt lévő 's utóbb meg is állapított törvényre utasítottak.

Ugyan azon alkalommal Sopron vármegye' részéről indítvány tétetett, hogy külön törvény alkottassék, miszerint az összes törvényhozás' megegyezése nélkül, semmi szerzetes rendet Magyarországba bevenni ne lehessen. De a' fő RR. eddigi törvényeink' rendeletét e' tárgyra nézve elégnek látván, uj törvény' alkotásába meg nem egyeztek, és minthogy véleményük mellett az országgyülés' berekesztéséig megmaradtak, felirásunk és törvényjavaslatunk felnem terjesztetett.

Indítványba tétetett Torontál megye részéről az is, hogy ő Felsége megkérettessék, miszerint a' megüresült egyházi javak' jövedelmeit közczélokra fordítani méltóztassék. De a' fő RR. ezt is szükségtelennek állítván szinte félrevetették, és végre a' RR. a' tárgy' további vitatását máskorra fentartsa, javaslatunk' sürgetésétől elállottak.

A' Pesti magyar szinháznak felállítása, és állandó megállapitása az 1836dik évi 41. t. cz. folytában egyeseknek szabad ajánlatai által nem eszközölthetvén, szükségesnek látták az ország' rendei azt a' nyelv' és nemzetéség' ter-

jesztése, és a' nemzet' közohajtása' tekintetéből országos ajánlat által is létre hozni, és fenállását biztosítani; annyival is inkább, mert a' dolog azon ponton volt már, hogy az eddig létezett játékszinnek, mellyet néhány lelkes honfiak' buzgósága, csak áldozatokkal vala még képes fentartani, rövid idő mulva meg kellett volna szünni. Ez pedig a' nemzetre homályt vetve leverő hatásával jövendőre is káros volna. Ugyan azért ezen nemzeti közczélra országos ajánlatot tévén, azt törvény által 450,000 ftokban állapítottuk meg; 's elhatároztuk, hogy a' most fenálló szinház, melly szabad ajánlatokból épült, országos pártfogás alá vétessék, az ezen szinházon fekvő terheknek kifizetésére az országos ajánlatból 50,000 ft fordíttassék, 's a' 400 ezer forintot alapítványi tőkének tekintetvén, kamatjainak legfeljebb kétharmada a' szinház' évenkinti költségeinek pótlására, 's egy harmada a' tőkének szaporitására használtassék. Az ajánlat' kezelése pedig, és a' szinház' fentartására való felügyelés, egy országos választmányra bizatott, melly egyszersmind Pest vármegyétől magát a' szinházat, a' most létező társaságtól pedig a' díszitményeket és ruhákat általveendi, az adósságokat kifizeti, a' tőkét biztos helyre kiadja, egy szóval a' tárgyhoz tartozókat elintézi. Végre ugyan ezen törvényben világosan kijelentetett az is, hogy az 1836: 41. t. czikkelyben kijelelt telek, melly egy honi szinháznak építésére vala rendelve, további rendelkezésig eredeti czéljára megtartassék. Igy tehát ha czélszerű leend jövendőre a' most ajánlott tőkéből, 's annak felszaporodó kamatjaiból, egy uj szinház fog azon telken épülhetni. Azonban hisszük azt, hogy idővel a' nemzetiség' kifejlődése, 's Pest városának buzgósága nem fogják türni, hogy a' magyar szinház az idegen német mellett a' magyar haza' fővárosában mint egy zsellérkedjék; 's a' város mint hatóság 's a' magyar nemzet' hatalmas tagja, nem fogja mindig önkebelében az idegent a' nemzeti felett

pártolni. Az erőtetés e' részben káros és igazságtalan volna, mert Pest városának tulajdona fenálló szinházára nézve sérthetetlen, de ha önérzéseik nyelv és nemzetiség iránti buzgóság a' város' polgárait egykor még arra vezetni képesek nem volnának, hogy ezen tulajdont a' nemzet' javára használják, azon nemzetére, mellynek ők alkotó részei, 's melly Pestet emelni, annak kifejlődését, fontosságát áldozattal is nevelni mindenkor lelkesen törekedett, akkor jövendőnkre nézve leverők kilátásaink, akkor ugyan azon erőt, mellyet fővárosunk' emelésére használunk, legszentebb közérdekeink ellen fordítottuk, mert a' melly honban még a' főváros is gátot vet a' nemzetiség' kifejlődésének, ott a' lakosok' összesége csak nép marad, de nemzet soha nem lehet.

Az országgyülésnek folyamatja alatt báró Vécsey Miklósnak, és báró Szina Györgynek vezérlete alatt egy részvénytársaság alakult, melly a' Dunát a' Tiszával Pestről és Bölcskéről, vagy ezen pontok' vidékeiről, Szegednél, Csongrádnál, Szólnoknál, vagy azok' vidékeinél csatorna által készül összekötni. Hogy tehát ezen munka melly hazánkra, 's különösen az ország' alsó vidékeire hasznos, és minden tekintetben nagy hatásu leend, bizonyosabban létesülhessen, mind az ott szükséges kisajátítást, mind a' megkivántató biztosítást tárgyazók iránt, egy külön törvényczikkelyt alkottunk, 's ez által is a' kereskedést, 's a' nemzeti szorgalom' kifejlődését igyekeztünk a' lehetőségig előmozditani.

Azon vasúti vonalok között, mellyekre az 1836. 25. t. cz. a' kisajátítás' kedvezéseit kiterjeszti, a' Bécstől Magyarországon keresztül Triesztig vezető vonal nem foglaltatik. Mivel pedig egy illyen vasútnak épitése már több idő óta komoly szándékkal terveztetik, nehogy a' törvény' hiánya e' nyereségtől is megfossza hazánkat, az emlitett törvénynek rendeleteit, 's kedvezéseit ezen vonalra is

kiterjesztettük. Különösen hasznos lenne egy illy vállalat megyénkre nézve, mert annak egy részén menne keresztül hihetőleg a' vaspálya, 's ez által kereskedésünk uj életet nyerne.

A' közadó feletti tanácskozások' folytában előadtuk mi sérelemképen azt, hogy a' jelen országgyülés törvényeink' sérelmével a' kitüzött három esztendőn túl egy hónappal később hivatott össze, 's mivel az adó már 1836. esztben is határozottan csak a' törvényes idő alatt okvetetlen megtartandó országgyülésig, és nem tovább vala megajánlva, ezen egy hónapra az adót megszüntnek kell tekinteni, 's azt az újonan teendő ajánlásba be nem lehet foglalni. Az ország' rendei szinte sérelmesnek találták ezen egy hónapi halasztást, 's az adó iránt ezen országgyülésről felküldött felirásukban a' törvény' rendeletéhez ragaszkodva, jövendőre nézve ünnepélyes ovást tettek az ellen. De azon egyhónapi adó' beszámitásának kérdésébe nem bocsátkoztak.

Előadtuk mi azt is, hogy legsulyosabb sérelmeink' orvoslásáig az adó' ajánlásába ne ereszkedjünk, de a' többség ezt el nem fogadván, az adó' mennyiségének, és a' föltételek' ajánlatainak tárgyalásába bocsátkozott. Kénytelenek lévén tehát mi is a' tanácskozásba részt venni, 's az adónak eddigi mennyiségét a' lehetőségig leszállitani igyekezvén, 's azt évenkinti 3,600,000 ftkba kivántuk megállapittatni; a' többség azonban ezen első felirás mellett évenkint 4,000,000 ftot ajánlott. Az ajánlatnak mind azon föltételei, mellyek a' mult országgyülésen ajánltatik, az 1790. 13. t. cz. pedig az országgyülésnek 3 évek alatt mulhatatlanul leendő megtartását rendeli, mi a' fenemlitett adót folyó 1840ik évi majus hónapnak 2ik napjától (melly t. i. akkor az országgyülésnek berekesztésére határnapul ki vala tűzve) jövő 1843ik évi majus 2dik napjáig, olly világos föltétellel ajánljuk meg, hogy ha azon napon az

országgyülés valósággal meg nem tartatnék az adó' további fizetése és beszedése azonnal teljesen megszünjék; magában értetődvén, hogy azon esetre, ha a' törvényes határidő' bekövetkezése előtt az országgyülés összehivatik, azt hogy azon időközben tartandó országgyülésen a' törvények' értelméhez képest, a' közadóról maga egész kiterjedésében rendelkezzünk, nyilvánosan és általánosan feltartjuk.

A' kir: válaszban melly azon első felirásra f. évi apr. 18ról érkezett, ő Felsége az ország' rendeit arra szólitotta fel: hogy a' közállomány' szükségeinek tekintetéből nagyobb mennyiségü adót ajánljanak, mint a' mi ezen első felirásban foglaltatik; 's a' KK. és RR. többsége a' kir. válasz' következésében ismét szavazatunk' ellenére az adónak mult országgyülésen ajánlott mennyiségét 4,395,244 ftokban 38½ krokban, 's a' hadfogadási intézet' elősegélésére különösen 70,000 ftokban meg is ajánlotta, a' föltételek mellett pedig, mellyek ellen ezen első kir. válasz sem tett különösen semmi kifogást, tovább is megmaradtak az ország' rendei, csak hogy az ajánlatnak idejét, minthogy már ekkor az országgyülésnek berekesztése majus 13ra vala határozva, f. évi majus 13tól, 1843dik. eszt. majus 13ig tüzték ki.

A' második kir. válasz az ajánlatnak mennyiségében megnyugodott, de a' föltételekre nézve, a' mult országgyüléshez intézett, 's e' tárgyat érdeklő kir. válaszokra hivatkozott. A' KK. és RR. pedig országos ülésben közakarattal hozott végzés által ujra kijelentették, hogy föltételeiktől, mellyeket az adó' ajánlásához kötöttek, 's mellyek mind a' törvények' világos rendeletén alapulnak, semmi esetben elállani nem fognak.

A' Ludovicea magyar katona-intézetnek olly rég szándéklott felállitását buzgón ohajtván az ország' rendei, e' jelen országgyülésről is felirással járultak ő Felsé-

géhez, 's megajánlván azon 309,000 ftokat, mik ezen intézet' felállítására még szükségesek, ajánlatukhoz csak azon föltételt kötötték, hogy az 1808dik országgyülés által kidolgozott nevelési rendszer ismét országgyülésileg tárgyalás alá vétetvén, a' jelen időhöz képest tökélletesítessék, és hogy ezen intézetben a' tudományoknak legalább egy része magyar nyelven taníttassék. Már az 1836ki országgyülés megajánlotta ezen summát, melly az intézet' létrehozására megkivántató vala, de akkor az ajánlás visszavétetett, mert a' kir. válasz a' nemzetnek azon jusát, hogy a' megállapított nevelési rendszer' változtatásába beleszóljon, megtagadva, csak az ajánlatot akarta elfogadni, de a' föltételekre nézve megtagadó vala. Most tehát ismét megujítottuk ajánlatunkat 's kérelmünket, de arra kir. válasz nem érkezett, 's az ajánlat ismét elmaradt, az intézet pedig föl nem állhat. Bár mennyire kivánatos volna is ezen intézetnek minélelőbbi létrehozása, de azt a' nemzet' jusainak sérelmével, 's nemzetiségünk' kárával megvásárolnunk nem lehetett.

Azon magános ajánlatok, mellyek a' Ludovicea katonai-intézet' felállítására, úgy szinte azok is, mellyek a' magyar tudós Társaság' alapjának gyarapítására a' közelebb lefolyt néhány évek alatt tétettek, az adakozók' emlékéül külön törvényekbe lettek iktatva.

Azon országos választmány, melly az 1836. 26. cz. által a' Buda és Pest közötti állóhíd' tárgyában ki vala küldve, jelentését és azon szerződést, mellyet egy lánczhídnak felállítása iránt báró Szina Györgygyel kötött, az országgyülésnek bemutatta. Voltak ugyan némellyeknek a' választmány' eljárására nézve több észrevételei, de a' többség tekintve azt, hogy a' kiküldött országos választmány törvény által volt egy szerződésnek kötésére meghatalmazva, 's tekintve leginkább az ország' közhitelének fentartását, a' bemutatott szerződést felbonthatónak többé

nem tartotta. Megegyeztek ebben a' fő RR. is, de válaszukban felszólítottak benünket arra, hogy mivel a' bemutatott szerződésben az, mit b. Szina a' tartalék pénzalapra nézve az alkudozások közben megajánlott, világosan kitéve nem vala, 's mivel továbbá a' szerződés által kikötött 97éveket b. Szina György önmaga később 87re leszállította, az országos választmány ezeknek, mint már a' szerződők által megállapítottaknak a' kötött szerződésbe leendő iktatása végett ismét kiküldessék. Mi ezen felszólításban tüstint megegyeztünk, 's az országos választmány ujra kiküldetvén, b. Szina Györgynek megegyezésével az említett pontokat egy toldalék-czikkelyben a' szerződéshez ragasztotta, 's ezen toldalék-czikkelyt jelentése mellett, mellyet mi 6 '/. alatt alázatosan ide zárunk, az országgyülésnek bemutatta. Eképen tehát teljesen elkészülvén a' szerződés, az külön törvény által teljes erejünek nyilvánittatott.

Az 1836. 14. t. cz. rendeletét, melly a' világos örökösödés' esetében rövid uton teljesitendő osztályról szól, mi a' t. RR. utasítása szerint ollyképen akartuk módositani, hogy azon kérdésben valljon a' fenforgó eset, világos örökösödés' esetének tekintendő-e? a' választmány' itéletét a' meg nem elégedő fél birtokon felül az illető megyei törvényszékhez, vagy városi tanácshoz feljebb vihesse, 's ha az a' választmánytól különbözőleg itélt, egyenesen a' hétszemélyes tábla szinte birtokon belőli megvizsgálásnak legyen helye. Ezen módosításban a' mi táblánk' többsége meg is egyezett, de több megyéknek kivánságára még azon módosítás is tétetett, hogy az osztálynak megtételéért esedező mindjárt a' folyamodás benyujtása alkalmával két birót, 's a' másik fél legfeljebb 15 napok alatt szinte kettőt, ezen birák pedig együtt egy ötödiket elnöknek válasszanak. Ha azonban a' felek vagy birák ezen kötelességüknek eleget nem tennének, azok helyett az il-

letö törvényhatóság nevezze ki a' választmánynak tagjait, 's illetőleg elnökét. E' két módosítást tehát egy uj törvényczikkelybe foglalva általküldöttük a' főrendeknek, kik az utóbbit melly a' birák' választásáról szól elfogadták, de a' másikban, melly a' feljebbvitelnek elrendelését tárgyazta, semmiképen meg nem egyeztek; és igy az e' tárgyban alkotott uj törvény csak a' birák' választásának, 's kinevezésének fenemlitett módjáról rendelkezik, de a' feljebbvitelre nézve semmit sem határoz.

Az izraelitáknak elnyomott polgári helyezetét is figyelembe vették a' KK. és RR. 's minthogy az igazsággal ellenkezőnek tartották azt, hogy egy ollyan néposztály, melly a' közállománynak legkevesebb polgári kedvezéseivel él, annak terheiből minden polgárok között legtöbbet viseljen, a' törvényes adózásokon felül türedelmi adónak neve alatt, egy a' törvény előtt ismeretlen, sulyos és önkényes adóval is terheltessék, minthogy továbbá károsnak vélték a' hazára nézve, hogy ezen néposztály polgári tekintetben egészen elhanyagoltassék, felirást készitettek mellyben a' jelen állapot' méltatlanságát kiemelve, azon törvényes és politicai okokat, mik ennek jobbra változtatását tanácsolják, bőven kifejtették, 's törvény által kivánták kimondani, hogy a' türedelmi adó eltöröltetik, 's az izraeliták az ország egyéb nem nemes lakosai által gyakorlott minden polgári jogokban, a' magyar sz. korona alatt mindenütt egyiránt részesittetnek. Teljes mértékben elismerték a' fő RR. a' felirásba foglalt okoknak és nézeteknek fontosságát; de a' törvényjavaslatot egész kiterjedésében el nem fogadták, hanem lépcsőnkénti kifejlődést eszközlő módok gyanánt javasolták azt, hogy a' türelmi adó eltöröltessék, az izraeliták jövendőben az ország' minden városaiban 's vidékeiben szabadon lakhassanak, mesterségi czéhekbe, kalmári társaságokba felvétethessenek, 's nem csak jobbágytelkeket, hanem minden királyi vagy kiváltságos városok-

ban polgári fundusokat is szerezhessenek. A' KK. és RR. addig is mig a' polgárosítás' eszméje a' jövendő idők' körülményeinek kifejlődésével teljesen eszközöltethetik, a' fő RR. által javaslottakat is hasznos előlépésnek tekintvén, azokat elfogadták, 's a' felirás illy értelemben föl is terjesztetett. De a' kir. válasz csak némelly részben vala kedvező, sőt némelly pontokat olly modosításokkal fogadott el, hogy mí azokban, mint ollyanokban, mellyek még a' jelen állapotot is roszabbá tennék, 's a' jövendőnek ártanának, meg nem egyezhetünk; azon pontokat tehát, mellyek a' kir. válaszból elfogadhatók valának, 's mellyek között legérdekesebb az, hogy ezentúl az izraeliták a' bányavárosokat kivéve, az ország' minden vidékein, 's a' kir. városokban is szabadon lakhatnak, törvénybe iktattuk, a' többit pedig a' jövendő törvényhozás' gondoskodásának adtuk által, biztosan remélve, hogy idővel kedvezőbb körülmények, 's az izraeliták' polgári 's erkölcsi kifejlődése, kifogják azt lépcsőnkint eszközölni, mit most elérni nem lehetett.

Azon sulyos terheken, mellyek megyénk' adozó népét a' porták' aránytalan felosztása miatt még inkább nyomják, legalább valamennyire akarván könnyebbíteni ezen országgyülésen, ismét indítványba hoztuk a' porták' ideigleni kiegyenlitését. A' többség el is fogadta indítványunkat, 's a' fő RR.-ket felszólítottuk, miképen az ideigleni ujabb kiegyenlitésben ők is egyezzenek meg, 's annak teljesítésére a' fő herczeg Nádor megkérettessék; de kijelentették a' KK. és RR. egy uttal azt is, hogy Horváthországnak eddig fenállott igazságtalan könnyítése megszünjék, 's a' porták' összes számából arra is annyi vettessék, mennyi az országos összeirásban foglalt adatok szerint erejének arányához képest reá esendő volna. A' fő RR. azonban Horváthország' portáit tárgyazó kivánatinkat el nem fogadták, 's valamint a' mult országgyülésen,

úgy most is folyvást ellenzették azt, hogy Horváthország' portáira nézve változás történjék. E' tárgy felett tehát a' két tábla meg nem egyezhetett, az ország' Nádora pedig kijelentette, hogy megmaradván Horváthország' portáinak mostani száma, a' többi törvényhatóságokra nézve az ideigleni egyenlítésnek felette csekély eredménye lenne, 's mind ezeknek következésében a' mi táblánk' többsége is szavazatunk' ellenére felhagyott ez uttal, az ideigleni kiegyenlítés' sürgetésével.

A' honosításra nézve, mellyet ezen országgyülésen is mint a' 10. utósó törvény-cz. mutatja, több külföldiek nyerték meg, csak azt kivántuk a' t. KK. és RR.-nek különösen kiemelve jelenteni, hogy a' honosítottak közül, csak b. Lederer Ignácz magyarországi hadikormányzónak, és b. Eichof Józsefnek a' cs. kir. udv. közönséges kamara' elnökének, kiket az ország folyamodás nélkül honosított, vagyon az országgyülési ülés, és szavazat törvény által megadva; a' többiek pedig ha bár külföldön a' fő RR: sorába tartoznak is, a' honosítást ezen országgyülési jus nélkül nyerték meg. Követték ebben az ország' rendei az 1715 eszt. 130. t: cz. példáját, 's megváltoztatták a' közelebb időkben folyvást fenállott gyakorlatot, mert nem akarták, hogy addig is mig az országgyülés elrendeltetik, a' főrendi tábla annyi honosított külföldinek szavazatival elöntessék, 's miután ebben ő Felsége is megegyezvén, a' törvények e' szerint alkottattak, reményleni lehet, hogy az országgyülés jövendőben is ezen ösvényt követendi.

A' koronaőri hivatalnak betöltésére nézve még mielőtt a' kijelelés megérkezett volna, indítványba tettük mí a' t. RR. utasítása szerint, hogy a' kijelelés most és jövendőre, minden országos hivatalokra nézve, mellyek a' nemzet' szabad választásától függnek, az illető követek által a' törvényhatóságoknak megküldessék. Voltak kik pártolták egész kiterjedésében indítványunkat, de a' többség

azt a' jelen esetben el nem fogadta, az elvet azonban jövendőre nézve számosan magokévá tették. Megérkezvén pedig a' kijelelés, gróf Teleky József közfelkiáltás által koronaőrnek elválasztatott.

Azon országos választmányokra nézve, mellyek a' mint említettük, több közérdekű tárgyak' kimunkálására törvény által lettek kiküldve, a' jelen országgyülésen is elhatározták a' KK. és RR. hogy azok, kik a' megyei követek közül általuk az országos küldöttségekhez választtatnak, ha választásuk után időközben kir. kinevezéstől függő hivatalba lépnének, a' küldöttség' tagjai lenni megszünvén, annak eljárásában részt többé ne vehessenek. Továbbá minden választmányhoz, a' megyék' és kir. városok' részéről pótló tagok is választattak, kik, ha valamelly rendes tag akadályozva lenne a' helyett a' választmányhoz meghivandók lesznek.

Az 183⅞: 45. cz. melly a' pereknek országgyülés alatti folyamatáról rendelkezett, a' jövő 's annakutána következő országgyülési időkre is uj törvény által kiterjesztetett.

Még az 1836ik eszt. országgyülésen indítványba hozták a' KK. és RR. az országgyülési hirlapok' létesítését, 's az iránt egy törvényjavaslatot is készítettek, mellyben azoknak megelőző vizsgálat nélküli kiadhatása elhatároztatott, 's egyszersmind a' szerkesztők ellen ha visszaéléseket követnének el, czélszerű büntetések rendeltettek. Nem fogadták el akkor ezen javaslatot a' fő RR. 's a' két táblának e' feletti vitatásai siker nélkül folytak az országgyülésnek berekesztéséig. A' jelen országgyülésen tehát ismét felvettük ezen tárgyat, 's a' fő RR-ket ismét felszólítottuk, hogy abban megegyezni, 's velök az iránt ujabban közlött törvényjavaslatunkat elfogadni szivesked-jenek. Ők azonban ohajtásunk' létesülését folyvást ellenzették, 's az országgyülési hirlapoknak megelőző vizs-

gálat nélküli kiadhatását semmiképen el nem fogadták, hanem e' tárgyat a' sajtó' kérdésének egész kiterjedésében leendő felvételéhez utasították. Készek valánk mi a' sajtó' kérdését is kimerítőleg tárgyalni; de addig is, mig ez megtörténik, szükségesnek láttuk az országgyülési hirlapokat létrehozni. Ujra és ismételve vitattuk tehát kifejtett nézeteinket; a' fő RR. azonban határozatuktól el nem álltak; mi pedig megelőző vizsgálatban, melly törvényeinken nem alapul, 's mellyet a' nemzet' hozzá járulása nélkül, sőt a' nemzet' jusainak sérelmével hozott be a' kormány, meg nem egyezhettünk, 's azt megegyezésünkkel tettleg nem törvényesithettük. És igy minthogy a' sajtó' kérdésének kimerítő tárgyalása, mellyet már határozat által kitüztünk, annyi egyéb fontos és szinte közérdekü tárgyak mellett idő' hiányában az országgyülésen meg nem történhetett, az országgyülési szabad hirlapokra nézve kivívni semmit képesek nem valánk.

Meg vagyunk pedig győződve, hogy a' nemzet' legnagyobb szükségeinek egyike az illyen szabad hirlapok' létesítése. Más alkotványos nemzeteknél a' szabad sajtónak vitatásai kifejtenek minden tárgyat, mielőtt a' felett a' törvényhozás határoz; 's mikor az köztanácskozások alá kerül, ismerve van a' fenforgó kérdéseknek minden oldala, tudják a' nemzet' képviselői a' nemzet' véleményét és közszükségeit, 's végzéseiket ezekhez alkalmaztathatják. A' hol ez igy van, nem lehet ott félni attól, hogy valamelly eszmének elragadó fényes külseje veszélybe döntse a' nemzetet, mert a' szabad sajtó, mellynél a' vélemények' minden árnyéklatának van képviselője, a' felkapott és megvitatott eszmét tartózkodás nélkül felboncolja, lefejti fényes külsejét, kimutatja veszéjes részeit, 's a' közvélemény ez által tisztul, és erősödik. A' kormány ott igaz ügyében a' veszélytől nem félhet, mert annak épen a' szabad sajtó' szabad vitatása által adhat irányt.

De a' hol ez nincs, ott kormány és törvényhozás több nehézségekkel küzködik, az ország' egyik vidéke nem ismeri a' másik vidéknek szükségeit és nézeteit. Minden törvényhatóság csak maga köréhez képest adhatja utasításait, a' kormány nem kisérheti gondos figyelemmel a' nemzet' fifejlődésének haladó lépteit, 's munkálkodását ezekhez nem irányozhatja. Innen származnak a' számtalan csalódások, a' gyakran elhibázott számolások, és azon ingatagság, melly irányt és eszközöket mind untalan változtatva czélt soha nem ér, de kárt sokat tehet. Ne gondolja senki, hogy midőn a' nemzet érezni kezdi közszükségeit, a' kormány egy oldalú fejtegetésekkel irányt adhasson a' közvéleménynek; mert még akkor is ha ezen fejtegetések alaposok, ha minden mit a' kormány akar hasznos és igazságos volna, már csak azért, mert ellene szabadon felszólani tiltva van, 's az ellenkező véleménynek szabad kifejtése gátoltatik, gyanú támad az emberekben a' czélnak tisztasága iránt, 's mivel tisztán nem láthatnak, ott is rémi alakot látnak hol az nem létez. Nem a' közvéleményt fojtja el a' sajtónak megelőző viszgálat általi korlátozása, hanem annak tisztulását gátolja, 's nem várt, sőt gyakran nem is sejtett kifakadásait keserűbbekké, 's épen azért, mert váratlanok valának, zavaróbbakká teszi. Tapasztalás mutatja nálunk is azt, hogy minden országgyülésen hónapok mulnak el, mig a' kormány a' nemzetnek és a' nemzet' véleményének valóságos állásával tisztán megismerkedik; 's ez gyakran az elvesztett időn felül még keserűségbe is kerül. Nálunk a' nemzet, csak igen későn tudhatja meg a' vitatás alá került kérdések feletti vélemények' minden árnyéklatait, a' nézeteket, mellyek az iránt kifejtették az okokat, mellyek mellette, vagy ellene felhozattak; pedig épen nálunk, ho' a' törvényhatóságok idő közbeni utasitások által is gyakorolják a' törvényhozás' jusát, felette szükséges volna

hogy ezek minélelőbb 's mindenütt tudva legyenek, és azt a' szabad hirlapok eszközölhetnék legjobban. Ha illyen hirlapaink volnának, sok fontos közérdekü tárgy, melly a' nemzetnek anyagi jobb létét is eszközlendő vala, nem bukott volna el részvétlenség miatt, sérelmeink' száma bizonyosan kevesebb volna, nem emelne 's kárhoztatna eszméket és embereket egy oldalulag, sem a' kormány, sem a' felingerült közvélemény; egyszóval, polgári állásunk nyugodtabb és erősebb, kifejlődésünk gyorsabb és biztosabb volna. Ohajtani lehet, hogy a' kormány és nemzet e' részben tisztán felfogják a' közérdeket, 's a' közelebbi országgyülés a' szabad sajtó iránt egy olly törvényt hozzon létre, melly czélszerü rendeleteivel számos hiányaink' pótlásának, a' törvények iránti tisztelet' terjesztésének, 's haladó kifejlődésünk' előmozditásának hathatós eszköze légyen.

Az országgyülés' kezdetén már elhatározták a' kerületi RR. azt is; hogy kerületi tanácskozásaikról rendes naplót vezessenek. 'S ezen határozat' következésében minden szükséges intézkedések megtétettek, 's mind a' gyors irókkal, mind a' nyomtatóval már az alkü is megköttetett. Azonban mielőtt még a' nyomtatás elkezdetett volna, jelentetett a' kerületi rendeknek, hogy a' sajtónak használatára nézve törvény ellen fenálló gyakorlat' és szabályok' folytában, a' naplónak kinyomtatása meggátoltatott. Sérelmesnek láttuk mi ezen akadályozást, 's azt mint a' sajtó' szabadságán ejtett újabb sérelmet ő Felségéhez tüstint föl akartuk terjeszteni; de a' fő RR. meg nem egyeztek javaslatunkban. Többször ismételt izeneteink sikeretlenek valának, 's igy a' kerületi napló elmaradt.

Felszólitottuk az országgyülés' kezdetén a' fő rendeket arra is, hogy köztanácskozásaikról nyilvános naplót vezessenek. Több ideig ugyan siker nélkül maradt

felszólításunk; de az országgyülésnek vége felé a' fő RR. is elkezdették a' rendes naplónak vezetését 's azt folyvást fen is tartották. Kételkedni nem lehet, hogy ezen elkezdett gyakorlat jövendőben állandóul megtartatik, 's azt hiszszük, hogy ez által is sokat nyert hazánkban a' nyilvánosság.

Büntetőtörvényeink nagy részben a' hajdankornak elavult maradványai, mellyeket már azóta sokféleképen változtatott a' gyakorlat, úgy hogy jelenleg sem a' bünnek mértéke, sem a' büntetésnek nemére és nagyságára nézve törvényeink biztos alapot nem nyujtanak; 's több esetekben a' birónak személyessége szerint, ugyan azon vétekért, ugyan azon körülmények között a' buntetések felette különbözők és önkényesek. Börtöneink pedig sok helyen olly állapotban vannak, hogy azoktól az emberiség' szelidebb érzete méltán visszaborzad. A' büntetés czélját veszti a' közállományra nézve, midőn a' vétkest sujtva, csak bosszúl, de nem javít, 's a' hol a' börtön egyedül szenvedésnek helye, de az erkölcsi jobbulásra figyelem nincsen, ott sem a' büntetésnek szigorúsága, sem annak a' vétkest bizonyosan sujtó gyorsasága nem elég a' büntetteknek kevesítésére mert félelem jobb erkölcsök nélkül még nem nyújt kezességet a' közállománynak arról, hogy törvényei tiszteletben tartatnak. Nálunk pedig fájdalommal kell megvallanunk, a' tömlöczök még eddig nem javítóhelyek, hanem nagy részben a' vétek' oskolái valának, 's gyakran a' kit indulat vagy könnyelmüség vétekbe kevert, de keble fogékony volt még a' jóra, 's az erkölcs' utján csak megbotlott, de szíve romlott nem vala, mint vétkét bánó bünös kerül a' börtönbe, 's mint kitanult gonosztevő hagyja el azt. Korunkban minden müvelt nemzet különös figyelmet fordít büntetőtörvényeinek javítására, 's börtöneinek 's a' javító rendszernek czélszerü rendezésére, 's az ujabb tapasztalás e' részben már sok régi

előítéletet megczáfolva kivívta azon igazságot, hogy a' szelid emberiséget a' közbátorság' biztosságával egyeztetni, 's a' büntetéssel az erkölcsi jobbulást is összekapcsolni nehéz ugyan, de nem lehetetlen, sőt első, és legszentebb feladása a' törvényhozásnak. Nekünk tehát, kik e' részben leginkább hátra vagyunk, az elismert hibáknak javítását, a' számos hiányok' pótlását ismét utóbbra halasztgatnunk vétek volna hazánk és az emberiség ellen.

Meg valának erről győződve az ország' rendei; ugyan azért törvény által egy választmány küldetett ki, melly a' büntetőtörvény-könyvvel kapcsolatban levő büntető 's javító rendszer' behozása iránt kimerítő véleményt adjon, 's egyszersmind javaslatot készítsen a' felől is, hogy a' most említett börtön és javítóintézet mellett, gyakorlati alkalmaztatás' tekintetében az 1817k. eszt. országos választmány által bemutatott böntetőtörvény-könyv' tökéletesítésére mik kivántatnak? 'S mind ezek iránt munkáját a' legközelebbi országgyülésnek okvetetlen bemutatni tartozzék. — És igy reménylenünk lehet, 's minden esetre kivánnunk kell, hogy büntetőtörvényeink a' közelebbi országgyülésen kimerítőleg tárgyaltassanak, mert számos hiányaink között ezen tárgy az, melly a' halasztás nélküli gyökeres orvoslást leginkább megkivánja, 's azoknak tárgyalásánál a' nemzet' jusainak legkisebb sérelme nélkül tanácskozás alá vétethetnek, majd azon törvények is, mellyek a' felségsértésnek és hűtelenségnek eseteit, 's a' politikai vétségek' egyéb nemeit tárgyazzák.

Azt is indítványba tették az ország' rendei, hogy az 1836. eszt. 16ik. t. cz. rendelete a' büntetőtörvényekre is kiterjesztetvén, az ezekben hozott itéleteket is minden bíróságok tartozzanak okokkal támogatni, 's ezen kivánatot ő Felsége is elfogadván, az külön törvény által elhatároztatott.

A' nem nemesek' személybeli biztosságára nézve már

a' mult országgyülésen fölterjesztetett, de akkor el nem fogadott törvényczikkelyt ismét tanácskozás alá vették az ország' rendei, 's ezt a' jelen országgyülésről ő Felségének ujra felküldötték. A' kir. válasz nyilván és határozottan megegyezett ezen törvény-javaslatnak elvében, de az egész dolognak részletes tárgyalását a' büntetőtörvények' felvételére halasztotta; 's igy kétséget nem szenved, hogy az igazságnak és emberiségnek ezen méltó kivánata hazánkban is rövid időn létrejön.

A' népnevelésnek szükségét mélyen érezvén a' KK. és RR. már a' mult országgyülésen egy országos választmányt akartak kinevezni, melly e' tárgyban kimerítő véleményt készitsen, de ő Felsége akkor ebben meg nem egyezett, hanem országgyülésnek végnapjain azt válaszolta: hogy fejedelmi kötelessége szerint gondoskodni fog azon intézetnek, miket emlitett felirásunk mellett javaslatba hoztunk, a' mennyire a' körülmények engedik fölállitásáról; ugyan azért a' javaslott törvényekre semmi szükség nincsen. Fájdalmasan vették ezt akkor is a' KK. és RR. mert meg valának győződve, hogy a' nevelésnek elrendelésére felügyelni a' nemzet' legszentebb jusa, 's hogy épen ebben korlátolni a' nemzetet annyi, mint az egész polgároknak atyai jusait is megszorítni. Öregbedett ezen fájdalom, midőn láttuk, hogy a' mult országgyüléstől lefolyt 3 évek alatt e' tárgyban a' kormány' részéről csakugyan semmi nem történt, mi a' nemzet' reményeinek megfelelt volna. Ugyan azért a' jelen országgyülésen nehogy még az előmunkálatokban, és a' javaslat' készitésében is gátot tegyen ismét valamelly kir. válasz, egy kerületi választmányt neveztünk ki, 's azt e' tárgynak kimunkálásával megbiztuk; de a' számos és szinte halasztást nem szenvedő köztárgyak' özönében ezen választmány csak az országgyülés' utójára készithette el munkáját, és igy az még kerületi tanácskozás alá sem

vétethetett. Szükséges, hogy a' jövő törvényhozás e' tárgyat ismét csüggedést nem ismerő szilárdsággal fölvegye, 's abban a' mit lehet törvény által is eszközölni mindenképen igyekezzék. Addig is pedig közhatóságok és egyes polgárok tegyenek mindent a' mi hatalmukban áll, mert minden áldozat, mi e' czélra fordíttatik a' hazának és emberiségnek oltárán van letéve. Nevelni a' népet oktatással intéssel czélszerű törvényekkel az a legnemesebb feladás, mert kefejti a' nemzet' erejét, virágzásra emeli a' hazát, biztosítja törvényeink' szentségét, 's az embereket jobbakká 's boldogabbakká teszi.

A' tisztválasztásoknak számtalan visszaélései, mellyek a' nemzetnek legszebb jusát a' szabadválasztást veszéllyel fenyegetik, szükségessé tevék, hogy a' törvényhozás e' részben is javításokról gondoskodjék, mellyek mind az egyesek' polgári jusainak sértetlenségét, mind a' törvényes rendnek szoros megtartását biztosítsák. E' tárgyban is tehát kerületi választmányt neveztek ki az ország' rendei, melly azonban munkáját szinte csak az országgyülésnek végére adhatta be; 's igy annak kerületi felvétele sem történhetett meg. Bemutattuk mi ezen munkát a' t. RR. nek is 7 /. alatt alázatosan idezárva, minthogy az épen azért, mert kerületi tanácskozások alá sem került az országos iratok közt nem foglaltatik.

Végre még egy fontos közérdekü tárgyról kell szólanunk, melly a' nemzet' komoly figyelmét különösen megkivánja, 's ezen tárgy a' kir. városoknak jelen állása. Keserü érzéssel szólaltak fel ezen országgyülésen ismét a' kir. városoknak küldöttei, 's törvényeinkre hivatkozva, teljes mértékü szavazati jogot követeltek. A' KK. és RR. ugyan mind addig mig a' kir. városokban a' választásoknak és utasítások' elhatározásának eddigi rendszere fenáll, azoknak országgyülési szavazatára nézve az eddig követett gyakorlattól el nem állhattak. De hogy ezen akadály is

minélelőbb megszünjék, indítvány tétetett, hogy haladék nélkül egy választmány neveztessék ki, melly a' kir. városok' belső viszonyainak, 's országgyülési helyezetének elrendezése iránt, még ezen országgyülésre kimerítő véleményt adjon. Ezen indítványt akkor a' többség el nem fogadta, sőt a' kir. városok' követei közül is többen szólottak ellene. Utóbb azonban kerületi ülésben ismét megujíttottuk azt, 's ekkor többséget nyervén, egy kerületi választmányt azonnal ki is küldöttünk. De mivel ezen választmánynak tagjai más választmányi munkákban is foglalatoskodtak, mellyek szinte fontosok és halasztást nem szenvedők valának, ezen munkák pedig csak az országgyülésnek végnapjaiban lettek befejezve, a' választmány idő' hiányában a városok' kérdésének sok munkát kivánó tárgyalásához nem kezdhetett. Elhatároztuk tehát, hogy e' tárgyban egy országos választmány küldessék ki, melly legalább a' jövő országgyülésre kész munkát adjon, akkor haladék nélkül felveendőt, 's ezen határozatunkat egy külön felirásban (mellyet a' hozzá csatolt törvény-javaslattal alázatosan 8 ℳ. alatt ide zárunk) kivántuk ő Felségéhez fölterjeszteni, de a' fő RR. abban semmikép megegyezni nem akartak, később azonban az országgyülési szavazatot tárgyazó módosítással a' fő RR. abban megegyeztek, de arra királyi válasz nem érkezett.

Igy tehát ezen országgyülésen sem történhetett e' tárgyban semmi előlépés, pedig a' dolog hosszas halasztást nem szenved. Úgy is eddigi hibáink, 's az eddigi mulasztás sok rosszat szültek már, 's azoknak keserü következéseit naponkint inkább érzi a' haza. Más nemzeteknél városokban fejlödött ki legelőször a' szélesebb és biztosabb alapra épített polgári szabadságnak tiszta felfogása. Városok törték meg hajdan az erőszak szülte igazságtalan hatalomnak láncait, 's a' szorgalomnak, 's műveltségnek bölcsői a' szabadságnak, 's nemzetiségnek legerősebb tá-

maszai városok valának. És hogy ez nálunk nem egészen igy történt, hogy hazánkban épen a' nemzetiségnek, 's a' polgári szabadságnak kifejlődésére nem valának jótékony hatással kir. városaink, azt leginkább a' törvényhozásnak százados elmulasztása, és gyakran ismételt hibái okozták.

Törvényeink a' kir. városokat kiváltságok által a' népnek sorából kiemelték, 's elszakasztották azoknak érdekét a' népnek érdekétől, a' nemesi rend pedig soha nem volt hajlandó azokat polgári tekintetben magához fölemelni, sőt gyakran ellenséges indulattal használta ellenünk hatalmát, 's polgári felsőbbségét. Igy állanak kir. városaink még most is elszigetelve közöttünk és a' nép között, érdekben és érzésekben tőlünk és attól különválva. Idegen elemek valának azok, mikből kir. városaink egykor alakulni kezdettek, és őseink elmulasztották ezen idegen elemeket a' nemzettel egybeolvasztani. Zsibbasztó volt már századok óta városaink' szabadabb kifejlődésére nézve, azon régi hibás és igazságtalan rendszer, miszerint minden szabadválasztási, közigazgatási, 's törvényhozási jusokat a' polgárok' egész tömegének teljes kizárásával, csak azon csekély számu testület gyakorolja, melly önmagát választja kiegészíti 's utasítja, 's mind ezen polgári közjusokban a' többi polgárok még csak közvetve sem részesülnek. És ezen hibás rendszernek czélszerű javítására századok óta semmit nem tett a' törvényhozás. Annyi panasz után még most sincs eltörölve azon önkényes hatalom, mellyel a' kir. kamara városainkat függésbe tartja. Egy szóval századok óta semmi nem történt, a' mi városainkban egy önállású független polgári rendnek kifejlődését eszközölte volna, pedig ezen hiányt minden közviszonyainkban, 's a' haladást tárgyazó minden lépéseknél sulyosan érezzük; 's illy polgári rend nélkül városaink soha azon közállományi fontosságra nem emelkedhetnek, mellyen más nemzeteknél a' városok állanak. Mik volnának már eddig kir. városaink

a' hazára 's nemzetiségre nézve, ha egy eképen kifejtett polgári rend egyszerű de szilárd önállásában őrködnék a' törvényes szabadság és nemzetiség mellett? hol volna már polgári tekintetben nálunk is a' nép, ha kir. városaink attól különvált érdekeik által el nem szakadtak volna?

Mind ezen hiányokat tehát minélelőbb pótolni kell. A' feladás nehéz, mert századok' mulasztását kell helyrehozni; de még is mulhatatlanul szükséges hozzáfogni e' nehéz munkához, mert az elválasztó ponton állunk már. Még hatalmunkban van a' városokat bizodalomnak és szeretetnek, igazságnak és méltányosságnak szorosabb köteleivel a' nemzeti szabadság' közérdekéhez kötni, még hatalmunkban áll czélszerű törvények által kifejteni bennök azon moralis erőt, melly egyedül képes azokat és általuk a' hazát is virágzásra emelni. De minél inkább halasztjuk ezt, annál kevesebbet biztos a' siker, 's annál inkább félhetünk, hogy azok, kiket századokig idegeneknek tekintettünk, szivben és érzésben idegenek is maradnak hozzánk, sőt idővel még ellenünk 's érdekeink ellen fognak használtatni.

Azonban nem elég, sőt nem is tanácsos egyenesen és egyedül csak az országgyülési szavazat' kérdését eldönteni városainkra nézve, mert a' törvényhozási just nem a' városok' nehány tisztviselőivel, hanem a' városi polgárok' összeségével oszthatjuk csak meg, 's csak ezeknek független önállásától lehet biztosan reményleni, hogy azt szabadon és tisztán a' haza' közjavára fogják használni, 's mind azon tekintetek, mellyek a' kir. városok' politikai fontosságára nézve fenforognak, nem a' tisztviselőkről, hanem az egész városról 's a' város' polgárainak egyesületéről állanak. Ezt a' független önállásu polgári rendet kell tehát törvény által létrehozni; azt pedig a' kir. városok' belső viszonyainak, 's közigazgatásának czélszerű elrendezése, a' szabad választásnak kiterjesztése, 's a' kamarátóli függésnek megszüntetése, fogják csak biztosan eszközölni.

Ugyan azért hisszük azt, hogy a' jövő országgyülés mindjárt kezdetében hozzáfog e' tárgyhoz, 's valamint már a' jelen országgyülésen akartuk, egy kerületi választmányt fog mind ezeknek előleges kimunkálásával megbízni, 's akkor majd ha ezen munkáját beadandja, könnyebb lesz a' már kifejtett kérdéseknek részletes tárgyalása, 's reményleni lehet, hogy e' tárgy az igazság' és méltányosság' alapjain fog elintéztetni.

Ime t. RR. előadtuk fővonásaiban az országgyülésnek folyamatját. Mennyire feleltek meg magas feladásuknak a' nemzet' képviselői, azt a' nemzet és a' jövendőség fogják megitélni. Történtek ezen országgyülésen némellyek, mik kifejlődésünk' eszközlésére czélszerüek, de sok igen sok még a' teendő: pedig sulyosak az akadályok, mik haladásunk' minden lépteit gátolják.

Volt egy idő midőn a' feudalismus, mellyet a' középkornak harczokban élő lovagiai szelleme fejtett ki, minden nemzeteknél elnyomták a' szabad tulajdonnak tisztább eszméjét. Hazánkba is áthatott a' külföldnek példája, de nálunk a' feudalismus, egész kiterjedésében soha fen nem állhatott, hanem abból, és a' szabad tulajdonnak eszméjéből támadott egy roszabb 's károsabb vegyület, melly ámító külsejével a' szabad tulajdonnak színét fentartotta, de valóságát semmivé tette; 's ezen vegyület az ösiség. Más nemzetek régen lerázták már a' feudalismusnak bilincseit, mert megszünvén a' körülmények, mik azt egy időben korszerüvé tevék, győzött az elnyomott szabad tulajdon' helyre állításának hatalmas ösztöne. De hazánk az ösiségnek sulyos jármát még most is viseli, mert a' külszin által elámítva sok ideig azt hitte a' magyar nemes, hogy ő vagyonának szabad tulajdonosa. Polgártársaink közül számosan a' törvénykezés' szövevényes ösvényén másét keresve magukét hanyagolták el, kétes kimenetelü költséges perek közt töltötték éltöket, átkozták törvényke-

zésünk' hosszú folyamatját, melly miatt még nyerve is vesztettek, ha százados pereik' terhes költsé„eit fölszámitották, és még is büszkék voltak abban, hogy másnak birtokához ösi jusok van, 's ezen büszkeségökben pártolták az ösiség' eszméjét, melly azon just nekik fentartotta. Sokan az ösiséget alkotmányunk' legnagyobb kincsének hitték, pedig épen az ösiség dúlta fel hazánkban a' nemesi birtoknak biztosságát, úgy hogy alig van vagyonosabb család, melly kétkedés nélkül elmondhassa, hogy javaihoz másnak semmi törvényes jusa nincsen. Az ösiség tette olly igen szövevényessé törvényeinket, 's a' törvénykezés' folyamatját, mert a' birtoknak ingadozó biztosságát a' perek' hosszú folyamatával, 's a' törvénykezésnek ezer rést nyitó védelem' eszközeivel akarták őseink némileg pótolni. Az ösiség azon rém kép, melly ellen minden javításnak létrehozásánál küzködnünk kell; egy szóval, azon akadályok közül mik haladásunkat gátolják, egyik és talán legsulyosabb az ösiség. Bámulni lehet, hogy azon eszme, melly első támadtában már homályos volt, melly azóta is az egymással ellenkező magyarázatok miatt soha tisztába nem jöhetett, melly annyi jónak és hasznosnak létrehozását gátolta, mind ez ideig fenállhatott. De csakugyan ébred már a' nemzet, 's érti az időnek komolyan intő szavát, gyökerében rázták meg az ösiséget azok, mik ezen országgyülésen történtek, 's biztos reményt nyujtanak, hogy a' hajdankornak szomorú hagyományképen reánk szállott előitéleteit, e' részben is legyőzi a' nemzet' valóságos érdekének tisztább felfogása.

Haladásunknak másik sulyos akadálya az, hogy a' nem nemesek hazánkban ingatlan nemesi javakat tulajdonosi jusal nem birhatnak. Önmagát bünteti a' nemesi rend ezen megszorítás által; mert javainak becse sokkal nagyobb volna, ha nem nemes honfitársait azoknak birhatásából ki nem zárná. De kárt tesz egyszersmind a' ha-

zának is, mert minden illyen megszorítás a' szorgalomnak és köziparkodásnak szabad kifejlődését nehezíti. Azonban e' tárgyra nézve is önérdekünk által sürget az idő; mert ha semmit nem teszünk a' nemesi javak' értékének emelésére, midőn a' biztosabb és bár ki által megszerezhető polgári 's jobbágyi birtoknak becse mind inkább nevekedik; mi hátra maradunk, 's javainknak valóságos értéke aránylag csökkenni fog.

A' haladásnak ezen két legsulyosabb akadályait mind inkább megszüntetni bizonyosan első gondja leend jövendőben a' törvényhozásnak. És ha az egyszer megtörtént, ha még e' mellet a' népnek érdekéről majd a' közadózásnak fenálló hibás és igazságtalan terhe megigazíttatik, 's a' törvényhatóságok belső igazgatásából származó terhek elrendeltetnek, akkor nyugodtabb kebellel tekinthetünk hazánk' jövendőjébe, mert az idő és közvélemény ki fogják fejteni a' mi még hátra lesz, minden osztályok' érdekei egy magasabb közös érdekben fognak egyesíttetni, 's egyesült erejében függetlenségére nézve is biztosabb lesz a' nemzet.

Nehéz a' haladásnak pályája, mert ezer ellenkező magánérdekekkel kell küzdeni, mellyek hogy önmagukat védjék, minden lépést a' polgári alkotvány' felforgatására intézettnek kiáltanak; de fontos is az, mert minden lépéstől a' nemzet' jövendője függ. A' törvényhozásnak a' nemzet' jelen szükségeit kell főkép tekintetbe venni; de figyelemmel legyen egyszersmind arra is, hogy midőn az alkotott törvények a' jelent tetszőleg kielégítik, a' jövendőnek kifejlődését meg ne kössék, vagy annak helytelen irányt ne adjanak. Nemzetünk is föllépett már a' békes haladásnak ezen pályájára, csekély az a' mi eddig történt, és csak gyenge kezdet, de az első nehéz lépés már meg van téve, mert ismerjük, sőt mélyen érezzük törvényeink' számos hiányát, 's keblünkben élénk nem mulékony ösztön támadott, pótolni a' hiányt, 's javítva változtatni a' mit

rosznak károsnak ismerünk. Ezen érzés pedig és ezen ösztön létrehozzák majd azon erőt, melly a' jónak eszközlésére szükséges. Hajdan a' véres harczok' szünetlen küzdése között, csak egy szent kötelességet ismertek őseink hazájuk iránt: vérrel is védni annak jusait, 's függetlenségét. Korunkban ezen szent kötelességgel még egy másik párosult kifejteni a' nemzet' szunyadó erejét, uj életet adni a' szorgalomnak 's az annyi véren vásárlott béke' áldásai között virágzásra emelni a' hazát, mellyet őseink' vére vivott ki, és ismét őseink' vére tartott meg számunkra. 'S a' ki ezen kötelességét nem teljesíti, mert a' sértett magánérdekek' felzúdúlt zajától visszaijed, az gyáva szintúgy, mint a' ki az ellenség' fegyverétől félve, hazája' védelmére föl nem kelt, midőn hajdan a' fölkelés' jeleit, a' véres kardot hordozták szét az országban. 'A ki hazája' kifejlődésére minden legkisebb áldozattól irtózik, az épen olly keveset szereti hazáját, mint a' ki hon' védelmezésének kötelességét csak kényszerítve teljesíti, 's többet nem tesz, mint a' mire hatalom, vagy törvény kényszerítik, mert a' tespedésnek életölő álma lassú halál, 's még inkább semmivé teszi a' nemzetet, 's annak függetlenségét, mint a' fegyveres ellenség' dúlása. A' feldúlt országnak eldarabolt ereje ismét összeállhat, 's idő és körülmények' kedvezésével megtörheti az ellenség' hatalmát, de a' tespedésben kialudt nemzeti erőt semmi hatalom többé vissza nem hozza.

A' vélemények' különbsége haladási kérdések felett 's ebből származott elme surlódások nem ölik el a' haladás' ösztönét, sőt annak uj erőt adnak csak gyűlölség és üldözés ne párosuljon azokkal, mert ekkor a' vélemények' sérthetlen szabadsága van elnyomva, melly nélkül nincs szabad tanácskozás. Alkotványos nemzeteknél, hol csak a' többség határoz, minden lépés akkor biztos, midőn a' kifejtett eszméket az okoknak győző ereje, 's az igazság-

nak hatalma vivja ki, 's ez el nem marad, csak kitürni-tudás kisérje. De a' hanyagság, csüggedés, ingatagság, azon sulyos átkok, mellyek minden kifejlődést lehetetlenné tesznek. A' ki az elkezdett munkában már kifáradt, 's ezentúl henyén akar vesztegelni, nézzen előre, 's ha látni fogja mennyi még a' teendő, hanyagsága mulni fog, vagy nem lépett tiszta szándékkal azon pályára, mellyről olly hamar lelépni készül. — A' ki csügged, mert erejét 's erőnket a' teendők' nagy tömegéhez mérve, nem lát reményt, hogy czélt érhessünk, az tekintsen vissza honunk' egykori állapotjára, tekintsen vissza a' közelebb lefolyt 25 évre, 's látni fogja, hogy még is haladtunk, hogy a' gyengébb erő is ha nem csügged sükerrel munkálkodhatik; gondolja meg, hogy mienk a' kezdésnek nehéz munkája, 's egy ember' élete csak egy óra a' nemzet' életében, de minden lépés könnyebbé teszi a' következőt, 's minden óra kevesíti a' teendőket. Az ingatag és változékony pedig, figyelmezzen a' világ' tapasztalásának a' történetek' évkönyveibe leirt azon tanitásra, hogy az ingatag és változékony erő, csak elpazarlott erő, melly czélt nem érhet soha; és hogy a' sükert más nem biztosítja, mint a' kitürni-tudás, mellynek minden bukásnál jel szava: „Csak ujra, és ismét ujra.“

De bezárjuk díszes és terhes hivatalunknak ezen utósó munkáját. Végszavaink forró köszönet a' bizodalomért, mellyel a' t. RR. minket megtiszteltek, 's a' kegyességért, mellyel nehéz pályánkon ápoltak, és azon buzgó esdeklés, mellyel már e' jelentés' kezdetén is kegyes elnézést kértünk, ha tehetségünk az igyekezet' buzgóságának meg nem felelt, 's erőnk' hiányában képesek nem valánk eszközölni mind azt, mit elérni ohajtottunk. A' t. KK. és RR. nek Zala egerszeg 's a' t. alázatos szolgái Deák Ferencz m. k. Hertelendy Károly m. k. országgyülési követek.

Bemutattatott 1840-dik esztendőben julius 28-kán tartatott nagy gyülésben.